25ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 6863 — 1 ՕԳՈՍՏՈՍ 1908 — ՈՒՐԲԱԹ — 17 ՐԷՃԷՊ 1326 — 14 Aout 1908 — 25me année — N. 6863

"ԱՐԵՒԵԼՔ„
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԳԱՐԵԳԻՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ԳԱԼԱԹԻԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Կ. Պոլսոյ համար տարեկան	89 Ղ.օ.
» » վեցամսեայ	45 »
Դաւառներու համար տարեկան	108 »
» » վեցամսեայ	60 »
Օտար երկիրներու համար տարեկան	35 Ֆր.
» » վեցամսեայ	20 »

Թղթատարի ծախքը մեր վրայ

10 ՓԱՐԱ

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

آره‌ولك
ارمنیجه یومی و سیاسی غزته
صاحب امتیازی قره‌کین بویاجیان
درعلیه غلطه

AREVELK
JOURNAL ARMÉNIEN
Directeur-Propriétaire
KARÉKIN BOYADJIAN
Cons/ple, Galata

10 PARAS

ՈՒԽՏԱՒՈՐ ՄԱՐԻԱՄԸ

Գիւղի վաղցուներէն գեւ նոր լա՛ մը սրբուած էին ձիւնի կոյտերը տպրիլի հեղեղահա անձրեւներովը և ամէն կողմ մաքրուած էր. այդպէս ըլլալու՝, հովիտ՝ մինակ Դիւ լեռները իրենց շղթաներուն գագաթը և վեր սեռած գլուխները պեւեհերի պատկառա տեսքովը ցոյց կուտային, կանաչները գարնան կենդանութիւնը ու գլխաբաց դարս բարձրացած էին, տեղ տեղ ալ թաւիշ գորգերնին սփռած էին, գաւիթ ծառի ծաղիկներով Զատիկ տնէն կը դառնար, առուները բիւրեղ կեղեւնին կորսած գարս ինկած էին ու կը պուրտային ճռակ ու մռակ. Եփրատը մարի կը կանչէր դէմ ելլոյը, լայնացած, սառաբացած գարունին երգը կ'երգէր թա՛ ու բաւ. ձմրան սարսռալի և դողալքի օրերը անցած էին. Զատիկը տնուած կարմիր հաւկիթի կեսերը գեսին ինկած էր. տղաներու ուրախութիւնն ալ չափ չունէր, զի ուխտաւորութեան շրջանը մօտիկցած էր, Երեւան չարաթը կուգար. փափուքը գիւղին մէջ սարածուած էր. պտղատուները չատերը կը թուէին, գոլորշականներնա կը փափաքէինք և հաղարամէկ ձեւերով ու ապաշանքներով մայրիկներս քզանց քիներէն չէինք բաժնուեր, զի անանց բարեխօսութիւնը պիտի կրնար հայրիներուն հաւատութիւնը սատնայ, թէ որ կենդանն ալ չերմին բաղձանքն է։ Ուխտաւորութեան չարթնան մէջ ենք. պատրաստութիւնները կը հաստատենք թէ մենք ալ պիտի երթանք. ընկերներով խմբուին մեր դատաւորին կը դիմենք, որ օր առաջ մեզի արձկէ, զի ուխտագնաց ենք. իրատցի պատճառներով կը հակառակի։ Բայց մեր ազգի՝ վառ ու եռեւեռեաւորութիւնը կը ընդարձակ հաչտուել անոր լուրջ և պաշտոնի բերման իրաւասութիւնը. դատ չպարտաւորուս, աղմուկ հանելու որոշումը կուտանք ու ան կը զիջանի և քանի մը պատուէրներ ալ ասղով մեզի կը ճամբէ. այդ ժամուն եթէ ամբողջ աշխարհը մեզի տարին այնչափ հոգեկան անխռուն ու անփոխարինելի ուրախութիւն մը չպիտի զգայինք քան թէ այն հրամանը որով կ'արտօնուէինք ուխտի գնալու։ Ուրբաթի օրը գիւղը ամբողջ իրարանցման մէջ է. ամէն տունէ ու բուխերիներէ, թոնրատուներէ ծուխ ու մուխ կը ծառանայ և կծու կը ծառանայ դէպի վեր գալարուն և բուրա քուրա։ Շրջակայ քարերը թաւած ու կրասուած են այդ ծխաններու արարադրոյքովը։

Լաւաշ հացերու քանանեներու (խաղալ հաց) հոսը ամէն կողմ բուրեր է, անուշներ կը պատրաստուին, իւրաքանչիւր տունէն գառնուկ մը կամ 1-2 ոչխար նաչխան դուռները կապած են, մէկ քանի ձի և ուրիշ կենդանիներ վարձուած ու թամբուած պատրաստ կը կենան։ Ամուսիներու առջեւը տենդա գործունէութիւն մը կայ. կը դնեն ու կը դնեն. գնեն ու տեսակին նայող չկայ։ Երիտասարդներն ալ իրենց յատուկ պատրաստութիւնը կը տեսնեն փոքեռանդ, ուստեղ ամէնուն հետաքրքիր ու դրդիչ, ընկերներով թիթեռնիներու նման վեր վար կը թռչկոտինք ու անհամբեր այդ օրուան երեկոյացումին կը սպասենք. սրտերնիս գը՛ը գը՛ը կը նետէ թէ ե՛րբ առաջին նշանը պիտի տրուի. պատրաստ եղիք. ու այդ նշանը համբաւ նուռաղ Արուս եղբօր թմբկին դմբդմը պիտի ըլլայ։ Իրկնրբնի ամէն ոք պատրաստ է, գիշերանց ճամբայ պիտի ելլենք, աչքերնիս սառի պէս կը պլպլայ, կասկածնիս պղպտա դարձեր է, քանը մենք օրերով եկած փախեր է և երեւակայութիւնով լեռներն անցած, ձորերը կսրած հասած կը նկատենք եղածէն տարբեր վայրեր ու չէնքեր նշմարելով։ Անա թմբկին թրրխկացումը գիւղերուն լռութիւնը մէջ ուժգին կը թրխկայ, արթնցնելով թեղուններն իսկ։ պատուհան կը վազենք ամէնն էլ մեզի պէս իրարու ձայն կուտան։ Վերի կալերը թմբուկն ու զուռնան «Առաւօտ Լուսոյ» կը նուագեն։ Սա ուխտաւորին նշան է թէ ճամբայ ելէք։ Փողոցները լապտերի լոյսեր գիւաւորներու նման կ'երթնան ու կը մարին, ձիեր կը հրնդան, ջորիներ բեռներու տակ կը հեւան, տուներէն կը խրչին, տղաներ կը ցատկրտեն, մայրիկներ բերու վրայ ծռած կը ճորճորան, տղամարդիկ հրամաններ կ'արձակեն, ճամբորդներ փոքրիկներու գրպանները շաքար ու չոր պտուղ կը լեցնեն։ Կարելի ենք. հուսկու, գեղադէմ երիտասարդներ նուագարանին շուրջը բոլորուած են և գլխոց ցոյցին զարդարուած են ու այդ զարդարանքով մութին մէջ ալ կը փայլին։ Մութը անդգ չի մնար, լոյսի նշդրակ մը յանկարծ կը կորսուի զայն և իր հրամուտ ու հոսանուտ չողերը ու շիկագէս բոցագէս ցոլքերը կ'արձակէ արշալոյսի սկի հուրին ուղեկցութիւնովը։ Մութին գուրաները ոլոր պոլոր կ'ելլան և մեացածները գուգիրուշտ կը ծիւրին. կարաւանը կազմուած է, հեսի երիտասարդները թիկերով, անոնց կը յաջորդեն աղջիկ ու նոր հոյգ ձիերու վրայ ուսամանակաձեւներ և յետոյ ալ խաղն ի խաղն ձիերու ասրատաքը արձաթի թամբերը թաղիչ ջորիներ բոժոժներով, ուլունքներով, ոսկեմարդիկ պարարդի սիրուն ու ճկուն գլխաւոր. նաեւ արարական ոսկեճամուկ մաշլագներով, մեսաքարիւս նարը և ոսկեհուռ վերարկուներով. գունագեղ փուչիները մեսաքսէ ու ոսկիթել ծաներաշի ծոպերով։ Կին ու աղջիկ Աչուշի, Սուսանի ու Խաթինի շրջազգեստներով ու զարդերով, ծանրագին պարակական ցիսիներով, եղանակի համար արծող մուշտակներով նրբահիւս մեսաքսէ շղարշներով, փոքրերը չիթարի զարդերով, կապոյտ ասուի մինթանով ու ցիսիով և անրաժան կարմիր կօշիկով և փուչիներով ձոր շուկայի մը երեւոյթը առած էին. արեւածագին փուչերն ու ոսկիները և հարիւրները ադամանդներուն հրդեհուեցան ճառագայթներ։ Հով դարն ի վեր կ'ելլէնք թնդանոթներն խանգով. հոս երջանկութիւնը իր լիութիւնը ծներ էր. մոգական հնչեց մը խանդագին ու թնդալեն լցուցեր է մեզ ամէնքս. այս անասարանը և շուրջերնիս շրջապատող վարդամաս գեղօրները գեղեցկին ըղձանքովը փղձկուն ծիսանն ծոպեր կախեր էին և մեղմօրօր ծածանուս սատան կուերը յուշիկ մուշկի սանչ և ոլորելիներ։ Տաղաւար ձորի գլուխն ենք, քարերուն մէջ կը մտնենք. գէգ գէգ քարերը կը խառնան, իրար կ'արմկին ու այդ արմկացումներուն մէջ կը բաղդեն, իրարու զգուշութիւն կը պօռան անդարձ անկարելիր քարեր կը ապառնան. մին կ'ելնայ, միւս մը հասէ կ'ազազակէ, ուրիշ մը կենդանիին վար քաշելը կը նամխրնարէ, քարքանուս սառապագին առապարներէ պիտի անցնինք 1½ ժամ, բայց նոքին հրապուրիչ է, կրկին խնդ ու ցնծ, ծաղն ու ծիծաղ անպակաս է, երգ, եղանակ արձագանգով ժամերը կը կարեն, քաշքշուք ձորէն ապառաժ բնչպիկի գլուխը կ'ելլենք. հոս ծով մը կը տեսնենք զաչի լեռներու, մարմանդնեբու, կողմերի անառներու, ամէն մէկ քաղաք ծակի ածուներ լեռնոնամա, կանաչի թիթիներ նոնաշ, ծնծաղիկը երկրի թարիշներու թակոնը սեսարկած է, ասրիսի մեսնիմը նոյնպէսնակ ու գեղնուռնակ, նուռնափարը, բամբասը իրար վառեր են թայրով ու բայրով։ Օդը շաքարով մեծցեր է, ծովը խնկով։ Ընկուզիկ կը հանենք, գեղեցիկ ջրի մը եղերն կը բոլորենք, առուներ ճաչն ու հանգստանալու վայրն է, բլուր մը՝ է կաղնիով ու գիով ու հարուստ արօտով, վրանաբնակներուն ընարելագոյն տեղը, հոս տիան ու հիւանդութիւն, ցաւ ու մահը չեն փափաք, զի մեծարան համբարաժ հովիկները մենիւ հոս կը թափուն. խաչը միշը, Գոռնամը, Տէմիր մաղան չուրջը ամէն ուխտաւոր ազգականներով սեղանները գլուխը անցած են. օղիի չիչերը սառնորակ ջրերն մէջ քաշած են, ուսմ ուսմ կը ճնկին, ուխտերնիդ ընդունական ըսելով։ Լաւուած մեքենայի մը պէս ամէնուն աչքը հոն դարձաւ, ու սկսան ուրախ ճիչերով ընդունել։ ան է՝ ան, Մարիամ քուրիկն է, ուրերը բռնի, գլուխը սեւերու մէջ պարուած, գուլպան մը ձեռքին, քանի ի վեր մաղաս մը ու քամակին հինգ տարու մանկիկ մը։ քարանքը առու կապուեր է երեսներուն և ճամբաը ուրդեր ունի հոսուն։ կասկածոտ գարձեր էր խեղճ ուխտաւորը։ Շուրջը կը բոլորին, կը հրամցնեն ու կը սիրեն Մարիամ քուրիկ, կեցեր մանկիկը վար առնենք. չէ՛, չուզեր. որ քանը վրդովի, ուկը գանգատին թէ ինչու՝ ետ մնացեր էր, գոնէ չպակի բերը կ'ուտնէին. չէ՛ արդեք, կ'ըսէր, այնպէս ուրատ եմ, և այս հինգերորդ տարին է որ ուխտս կը կատարեմ. Ս. Երեւամ ինծի ուժ կուտայ, և տակաւին երկու տարի ալ ունիմ։ Մարիամը ունեւորի կին էր. տուներուն մէջ բերք ու բարիք լեցուն էին. այրը ճոխ աղբիւրի պէս Պոլսէն կը դրէր։ Մարիամ, բարեպաշտ կին, փայ բաժին կը հաներ աղքատին ու որբին. այրին իր հետը ուներ միշտ. պանդուխտ աղքատներ անոր դուռը ան կ'առնէին, խնջէնքնին հոն, քաղցերնին եւս, ու մէկով օրուան ճամբուն խաչերնը առնելով կ'անցնէին. ժամ ու դպրոց, ուխտաւորի, ամէնն ալ կը կշտացնէր։ Կը յարգուէր, կը յարգէր։ Մինակ կսկիծն ու դժբաղդութիւնը և դժնդակ ճակատագիրն էր 7-8 զաւակները թաղելը։ զաւակները տարին չէին բաղուիր, զի հեպ կ'ըլլային (գրմզ ազէկնեբին փոխանցող հիւանդութիւն մը)։ ճար ու ճարակ չէր գտած։ Շատ աղօթք և ուխտով, ան մէկ հատիկը 5 տարին բոլորացուցեր էր։ մանուկը դեռ սուսէն ծոծռուլամ մրն ալ չունէր։ ամբողջ զգեստները հոսկէ հոսկէ հաւաքելով հագուցեր էին։ այդ հիւանդութիւնը ունեցողներուն համար ազգական կին մը մուսէ եղած կ'ելլէ հաւաքելու և մինչեւ 7 տարի այդպէսով պիտի հագուեցուի։ Մարիամ ի խորոց հառաչ մը արձակելով կը հանգչի։ Ճամբանիս կը դժուարանայ. արեւն ալ կը սառականայ. ելիր ու ելիր. հոգ ու հ-

դերք չկայ։ Ճամբերնուս խրատներ ձոր մը կայ, ամբերուս Զայ տարին է՝ ձիրնի ուսանողը ենդած։ Գիւղանանին մօտերնիս է. ա՛լ ձիերէն վար իջած կը վազենք և խանձած շաբթերնիս ու տարերնիս պարզ ջրի ափովը անցագ անցագ կը զովացնենք ու կը քալենք. մեզմը այսչափ ամուչ չպիտի ըլլար, Ս. Փրկչին մօտեցանենք, պան մը հանդիսակ վերջ կին ու աղջիկներ, մանիներ ալ ձի չեն հեծներ, գուլպանին ու կօշիկին հանած բոլոսն կը քալեն փուչերուն ու քարերուն վրայէն, հաւատքը իր պարզութեանը ու վանմաբիեանը մէջ գուրս կուգայ, աշխարհի նժարանը չի կշռուիր, ուանց գիտութեան կը բարդաւի, ուանց որոշ գաղափարի մը ապահովանքներ չուտ կ'ունենայ ան հոգեկի և ամէն անգոյրն գերծ ցոյսուն և խորհրդաւոր պտակերով մը կը բացուի ուխտաւորներուն առջեւ, խնդ ու ցինդին աղօթք ու մրմունջը կը յաջորդէ ուսելի փչալից ուղիներէ։ Ս. Փրկչի փառատ ու գարերէ կանգուն մնացուածը քարերու ծրարցներուն ուսկ պահուած է և հոգու ասնիլներ կ'երեւին լեռան բարձունքէն ի սեւ այն սեզայն ազօթողներուն ու խուչ հանդիսներուն թիւը կը բազմապատկի, իսկ երիտասարդներուն ուրախութեան չափը կը չանցնայ, վասն զի իրենք զերենք ցոյց պիտի ասն գտնուզ ուխտաւորներուն, թմբուկը կը դրիսայ ձայնները կը թնդան, փարէն կը պատասխանուի, վերինները գրգռուած, գերազանցել կ'ուզեն, լուսարձերի կամենոնս ջրիկովը կը լուացնինք, մարգոց ծով մին է, որուն մէջ կը ծիսնք, ճամբայ կուտան մեզի և կ'անցնենք սուզ գուռնովը, նախապէս պատրաստուած սենեակներու մէջ կը հանդստանանք, վանքին սեռ ու պարզուկ թանը կը հրամցնեն, ուխտաւորներուն թիւը հազարը անցած է Սկիզն ու արարածներէն, Բիմիէն, Լիճքէն, Արմանսներէն, Հասան Օղլէն, Զիմմասէն ու Կասմէն, իրար գտնելը ու ճանչնալը դժուար է։ Ներսնամները մեզ նաՕր կը ներկայանան օրհնութիւնը առնելու, իսկ մենք գուրս կը մղենք։ Կիներ տաճար փութացած են և կ'աղօթեն ու կ'աղօթեցնեն մէկ խուչքարով տաղեակներ ընդրած են, մանիկները կը կռնկրատան գիւերուան տաղերու ոգեւ հերթով կը մեռնին ու կ'ազնենան, հանդիսաւոր ոգեւորութիւնովը մտնելու համար։ Ամէնուն սանն ոչ մէկը կը համարձակի առաջարի մը ընելու. Շարակը մեզի տալ։ Երեկոյին մեծ ցնծութեամբ գիւղ կը մտնենք։

Գ. ՎՐԴ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ԵՐԵՍՓ. ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Դ. ՄԱՍ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏՈՒՄԱՐՆԵՐՈՒՆ
ՍԲԳԱԳՐՈՒԹԵԱՆԸ ՄԱՍԻՆ

Յօդ. 73. Անոնք որ ընտրական մարմնոյ մը ընտրութիւնը արգիլելու դիտումով ամէն տեսակ յարձակումներ կը կատարեն և կամ թշնամական արարք մը կ'ունենան, երեքէն հինգ տարուան ամենամեայ ազգանունը լրար կը հարուածեն. մեր կարարար ամէնուն մէջ վայելուն է ու ամէնը մէկմեայ Մարիամը կը գտնուին, վանքի գանձն իր գանձը, մանուկը, չպիտի մեզի հետ կը բարձրանայ, արցունքը աչքերը ուռեցուցած է թէեւ, սակայն բանի ժպիտներով կ'ուզէ պատասխանել հարցումներու. մեսնոյն ատեն ոչ մէկը կը համարձակի առաջարի մը ընելու. Շարակը մեզի տար։ Երեկոյին մեծ ցնծութեամբ գիւղ կը մտնենք։

Գ. ՎՐԴ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԻՒՆԻՐ ՓԱՇԱՅԻ ՀԵՏ

Մագիեն խմբագիրներէն մէկը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Բարիզի օսմ. պաշտօնական դեսպան Միւնիր փաշայի հետ։ Խմբագիրը հարցուց Միւնիր փաշայի թէ կարդացած էր իր պաշտօնանկութիւնը ծանուցանող հեռագիրը։ Միւնիր փաշա պատասխանեց թէ պաշտօնական գիրերոյ մը չէր ստացած. միայն թէ արտաքին գործոց նախարարը զինքը Կ. Պոլիս հրաւիրած էր, սակայն ինք պատասխանած էր թէ իր տարիքային վիճակը կը հարկադրէր զինքը տարի եւրոպական ջերմուկ մը երթալ և թէ վերջերս շատ անհաճոյ պայմաններու մէջ կատարած ուղեւորութեանը հետեւանքով իր բժիշկը յանձնարարած էր իրեն տնմիջապէս ջերմուկ մը երթալ, որով առելի ուշ պիտի կրնայ Կ. Պոլիս երթալ։ Միւնիր փաշա, Թուրքիոյ ներկայ կացութեան վրայ եղած հարցումի մը պատասխանելով, յայտարարեց թէ նախկին վարչութիւնը անկարելի էր շարունակել և թէ երկրին ու օսմանեան մարիկին ներքին ապրող բարդ ցեղերու չափերու ունենալին պատրաստակ բանուելով։ Հրամանատարները բոլորովին անկարող էին՝ և չնորհներու արժանանալու համար անիրաւաբար իրենց ընկերները կ'ամրասանէին իրրեւ ազատական գաղափարներու տէր։ Միւնիր փաշա յարեց թէ երկրին հարատեւութիւնը կասնուորը կերպով չանպարգելու և գարգացնելու և ժողովուրդին բարեկեցութեանը համար լուրջ բան մը չէր ըլլար։ Անոնատական ամէն նախաձեռնութիւն կ'արգիլուէր՝ յեղափոխական քանիներու կազմութեան առաջքը առնելու պատրուակով։ Լրտեսութեան դրութիւնը պետական հաստատութիւն մը եղած էր, հակառակ Վեհ. Սուլթանին իրական բաղձանքին, որ անկեղծօրէն փափաքող է իր հպատակներուն երջանկութեանը, անդարբութեանը և բարգաւաճմանը։ Ամէն տեսակ գործերը տարբեր գոյներով կը ներկայացնէին Վեհապետին և զայն կը խաբէին։ Այդ քաղաքին մէջ արտաքին ու ներքին քաղաքականութիւնը գոյութիւն չունէր։ Քաղաքականութեան բաղմութիւն մը կար, յանձին պարտ պարզելէ, դատաւորները մարերնուն բաշխել։ կը յայտարարենք թէ դատի խրախճանք սկսած են և ժամանակութիւնն ալ վերջացած է։ եկեղեցիէն դերս և գաւբոր չուտ հովանաւոր կ'ընծայուին ուխտաւորներու ընթացքը։ անհամեմատ ու անկիրթ ցնծիլը գիշերուայ պահէն ալ խանձեր և գարձեալ թիչ կուգար։ Երբեմնակի կռիւներ, վէճեր, վիրաւորիչ խօսքեր ալ տարբեր գայն մը կուտային այս յարկին տակ եղբայրասիրի գագաթարին։

Դատիթը կամայական, մարդերնիս ազօթողներուն հետ է. տարբուած ենք գարիթը չարչվելու, կիսարատներն տարատ ազգա լրտերը քիչ մը լոյս նեւեր են մեհեանանին վրայ, մարթուլամն մէջ սեւերով կին մը լեռնով մը սանգաթներէն վեր կամաց կամաց կը բարձրանայ։ կը հեսաքբրքնինք և մէկ երկու ընկերով կը հետեւինք անոր քայլերուն. մենակ խնամացին և թեղաուանին մէջ նուագի և բարմութեան ձայներ կան. պատերուն տակը բացթեայ անկողիններու մէջ ծրարուած են և իսաստներու խմբակներ սատերին մէջ իրենց ակբարը կը հանկցնեն նմանութեան։ Տնաբար կ'ուղղինք, տանիսմ մը կը գտնենք գիշերի այս պահուն ազգա լրտ մը կը պլպլայ մարմիսն, խանդին հոսարանը կը բաւէ, սեղանին վրայ մանկացեալը այնչափ վեհ ու մարիկի նոյնչափ պատարագող գիրքով կը տիրապետուն պարերու։ Սրբոյ պատկերները ալեզի խաչարցած կարծես ուզ պիտի բանեն գարձած յանցանքներու համար, որ յանգներ ենք հանդիսանին խառնելու, անկիւնները քաշուած մարիկներ ա՛խ Աստուածամայր առջիդ մեռնինք, Յիսուս Քրիստոս դուն, կ'ըսեն ու միայրդը սեբրինուն մէջ կալ կուսան, ցամքած ափերուն պատը արցունքով չի կաթիր, նորահասներ դասին մէջ քունքի սեղանները մօտիկը ծունկի եկած պատասգին կը խնդրեն ու կը խնդրեն ազիրեն մարիանը անեան, հաւաչներ սուբը մարիամ ուսուրտի խարդաւորութիւնը կը պատաչէր։ Մարիամը ուղղակի ուսագ սեղանին առջեւը կեցաւ չղոակը սեղանին վրայ դրաւ յուշիկ մը և եկաւ ծունկի սկսաւ աղօթել, աղօթել անդադրում անհամեմատ, աչքերը սեղանին ուղղեց, սիրտը Աստուծոյ, նպատակը Տիրամօր դարձուց, հոգեւոր մարդ ուցեցուցին և պան մը ինքիրմ եկած մասուլը ցոյց կուտար մանուկը, աչերէն դեռ կը հոսէր բիթ բիթ կաթիլները փորին վրայ կը փռիլին կուրծքի տախտակը։ Երեսնոսի ձայն կը հանէր և չասիկը ըսկի ըսկի ընել կ'ուզէր, ընել կ'ուզէր, չէ՛ չէ՛ կ'ըսէր, ան քեզի մէկին ենծի, անուշիկ Աստուածամայր զուարանդ ըլլամ, բարեխօսէ՛ ու կը կրկնէ՛ր, չէ թէ սրտեր՝ քարերն ալ կը հալէին Մարիամի այս լացէն ու լճացած արցունքէն, կոլէն խնդալի մը նման տաք հոսանքը սեղանի պաղ քարին, մարդասան համբայր մին ալ մանկան ճակատին գրչմեց և վերջին նայուածք մը ալ Աստուածորդիին ուղղելով, մանուկն առած դարս ոտղանկեցաւ. չմորանի պէս գարս փախանք և չիտակ անկողնին մը ասանք բայց երկար տանն չկրցանք քնանալ ու անցած դարձածը մեզի համար անքակ հանդոյց մը թուեցաւ, մինակ դիտցանք թէ Մարիամին մանուկը մեռցաւ, ուստ սեղ եղաւ ու ի՛ապրի դեռ, անա՛ ուխտաւորին հատարը։

Հետեւեալ առաւ կիրակին հանդիսաւոր պատարագ մուսայ վանահայրը, հանդիսով և օրհնութիւնով ան ի ունեցաւ մասնաւորաբար զնուսը։ Նոյն հանդիսաւորութիւնով Լոյս Աղբիւր գայինք, ցերեկին ալ փառաւոր հանդիսով խաչալեռնով Ս. Երեւամ եղանք։ Քարի կուչանին մշտակնաչ ծառին (որուն վրայ Երեւցաւ Փրկիչը Հռոմկլայի զօրավարին) քովինը սրբատաշ քարերով մարբուռ մատուռներ, բուն ուխտավայրը։ Հոս կատարուեցաւ մանուկներու նուիրման և յետոյ յետս դնման արարողութիւնը։ Վանահօր աչքերը շլացան երբ եղբայրը Մատաթիէ, գրմիկ, եղբարդ ակնիներու չեղջը երեւաց պնակին մէջ։ Ուխա, աղօթք երկու ժամ տեւեց և ամէն ոք որսի անդարդութիւն մը, հոգւոյն մէջ խաղաղութիւն մը ընդունած կրկին կը դառնար սկսած խնդերուն մանուկներ։ միասին վարդապետն ալ, Վռնեցի երիտասարդ և ուժեղ, սկսաւ քրնամի և հայ վարդապետի խաղերուն մասնակցիլ ու յաղթող հանդիսաւոր։ Մէկ կողմը թմբուկն ու զուռնան, միւս կողմը՝ սազն ու քէմանը, սնդին՝ զէթն ու տիմզէլէկը, կենայնները, ուստագ ընդունանանները համար ճնկաւմները, անուշ ձայնները գեղգեղները, պանդուխտի երգերը ամէնը մէկդմէկ կը հրաչակեն ու կ'արմնկեն. երիտասարդացած են խոնջած ծերերն ալ, մատաղներու ամանները լի լի կը ըլլան։ Ճէնքն ալ, վարի ձորերը, վերի լեռները, Թաշանը երկնքին մէջ ամէնն ալ ուրախ են։ Երկաշաթի առաւօտուն, ըստ սովորութեան, իւրաքանչիւր ուխտաւոր խումբի պետը վանահօր սեղանին կանչուած են, ուրիկ վերջ դարպասը պիտի վճարեն և Գոռնամի լեռը պիտի ելլեն, այն քարերուն որոնց վրայ հրեղէն ձիերու պարտատեղիներ կան արոյ. մենք Քիւսի Տէրէի չորնամատար ձորը, վարի Զէօրլէր գիւղը եւս ուտի տակ կ'ատենք ու կը դառնանք։ Ժամը հասած է, պիտի մեկնինք մենք գիւղ, հենգ ժամուան ճանապարհ ունինք. չենք ուզեր ապրը տեսարանէն, փառաւոր Շէնքէն ու նորբասաց ընկերներէն զատուիլ. կարաւանները սկսած են. տենդուտ ու հասկեպ գործունէութիւն մը կայ. կը լսուին, կը տեղաւորուին, կը հեծնեն, գարձեալ կը պարին. մեսաք բարովի անվերջ չարքը, ազնիւորի ասղանցը լրար կը հարուածեն. մեր կարաւանը ամէնուն մէջ փայլուն է ու ամէնը մէկմեայ Մարիամը կը գնուին, վանքի գանձն իր գանձը, մանուկը, չպիտի մեզի հետ կը բարձրանայ, արցունքը աչքերը ուռեցուցած է թէեւ, սակայն բանի ժպիտներով կ'ուզէ պատասխանել հարցումներու. մեսնոյն ատեն ոչ մէկը կը համարձակի առաջարի մը ընելու. Շարակը մեզի տար։ Երեկոյին մեծ ցնծութեամբ գիւղ կը մտնենք։

ԱՐԵՒԵԼՔԻ

Դ. ՄԱՍ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏՈՒՄԱՐՆԵՐՈՒՆ
ՍԲԳԱԳՐՈՒԹԵԱՆԸ ՄԱՍԻՆ

Յօդ. 73. Անոնք որ ընտրական մարմնոյ մը ընտրութիւնը արգիլելու դիտումով ամէն տեսակ յարձակումներ կը կատարեն և կամ թշնամական արարք մը կ'ունենան, երեքէն հինգ տարուան ամենամեայ ազգանունը լրար կը հարուածեն. մեր կարաւանը ամէնուն մէջ փայլուն է ու ամէնը մէկմեայ Մարիամը կը գտնուին, վանքի գանձն իր գանձը, մանուկը, չպիտի մեզի հետ կը բարձրանայ, արցունքը աչքերը ուռեցուցած է թէեւ, սակայն բանի ժպիտներով կ'ուզէ պատասխանել հարցումներու. մեսնոյն ատեն ոչ մէկը կը համարձակի առաջարի մը ընելու. Շարակը մեզի տար։ Երեկոյին մեծ ցնծութեամբ գիւղ կը մտնենք։

Գ. ՎՐԴ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ԵՐԵՍՓ. ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

հակառակն և որ օրը երկու անգամ վախել տարի էր՝ դէպքերու ցնցմանդրէն համաձայն։ Բոլոր այս պատճառներով Թուրքիա միշտ կ'ենթարկուէր օտարներու ազդեցութեանը։ Արևմուտքի կառավարութեան ձեւը չընդունելու պարագան ալ պատճառ կ'ըլլար Արևմուտքցիներու հակադրութեան անհետանալուն։ Կը կարծուէր թէ կարելի է երկիրը կառավարել մէկ. դարու գրութեամբ։ Միւնիր փաշա նաև ըսաւ. — «Մանաւանդ անոնցերէն ոմանը գործածելով 1856ի Բարիզի դաշնագրութեամբ և յետոյ Պերլինի դաշնագրութեամբ մեր սահմանած յանձնառութիւններ՝ երկրին ներքին վարչական բարեփոխումներուն նկատմամբ։ Այդ յանձնառութեանց համաձայն եղած բոլոր օրէնքները և կանոնագրութիւնները գրեթէ մեռեալ տառ մնացին։ Այսպէս կառավարութիւնը կրնայցուցած էր Եւրոպայի վստահութիւնը ու բարեացակամութիւնը և օտարներն ժողովրդներուն վստահութիւնը, որոնց մինչև մէկ տարեան ազատութիւն, հաւասարութիւն և քաղաքացի ու քաղաքական իրաւունքներ խոստացած էին։ Մոցած էինք թէ երեսուներկնդ տարվէ ի վեր Պուլսոյ և երկրին բոլոր հասարակութեանց վերաբերող վարժարաններու և լիսէներու մէջ Արեւմուտքի գիտութիւնները և միտքը կ'ուսուցանէին, օտար լեզուներ կը սորվեցնէին, որոնք կը դիւրացնէին արեւմտեան բոլոր գաղափարներուն տարածումը թէ՛ լրագիրներու և թէ գիրքերու միջոցով։ Այդ բոլոր վարժարաններէն ամէն տարի բազմաթիւ երիտասարդներ չընդհատաբար կ'ելլէին նոր գաղափարներով մնած. ատենը, նոյն իսկ իրենց ստացած դաստիարակութեան հետեւանքով, կասկածելի կ'ըլլային ազգայնոցներու մօտ, որոնք իրենց և իրենց պաշտպանութեանց համար երկիւղալի կը նկատէին այդ նոր սերունդին ժամանումը։ Ցդէմանները կը մոլեգնէին այդ սերունդին դէմ, զայն կասկածելի և երկրին ու Իսլամութեան համար վնասակար ցոյց տալով Վեհափառ Սուլթանին։ Քաղաքային ու զինուորական այդ ընթերհրամարդութիւնը հոլածեցին հազարաւոր եղանակներով, կամ աքսորելով և կամ բոլորովին տարին վիճակի մը մէջ թողելով։ Հետեւաբար քիչ ատենէն թշնամի եղաւ կառավարութեան։ Իրմով և գաղափարներու տարածմամբ, զոր ատրիթը ունէր ընելու ամբողջ երկրին մէջ, յեղափոխութեան համար խիստ յարմար դէպքին մը պատրաստած էր և այդ դէպքին ուելի արդիւնաբեր եղաւ. նոյն իսկ կառավարութեան գործելու եղանակովը։ Ուրեմն երկիրը պատրաստ էր ձեւափոխութեան մը. անխուսափելի և տրամաբանական կերպով կուգար։ Այդ վիճակը 1898էն ի վեր ծանուցի Կ. Պոլսոյ մէջ պէտք եղած տեղը։ 1907 սեպտեմբեր 3ին կառավարութեան ուղղած վերջին տեղեկագիրս տալէս կ'ուարտէի։— «Անուրանալի ակնյայտնք մըն է թէ ժամանակը ամէն բան կը փոխէ։ Հաստատունք և պատմութիւնն ալ կ'ապացուցանէ թէ այն Պետութիւնները որոնք յամառած են չհամակերպելու պարագաներու անհրաժեշտ պէտքերուն և դիմադրելու դարերու պահանջմանց, ամէնքն ալ հետզհետէ անհետացած են։» Կ'ուզէի որ յեղաշրջումը կառավարութեան նախաձեռնութեամբը կատարուի, ատանց ընդհարումի, թէ կառավարութիւնը պոռնի չարժման վարչութիւնը և թէ խոյս տայ ընդերական ձեւափոխութեան մը անտեղութիւններէն և յանկարծական փոփոխումի մը անատուգութիւններէն։ Դժբախտաբար իմ խորհուրդներս նկատողութեան չառնուեցան. չեմ ուզեր ըսել թէ բոլորովին նկատողութեան չառնուեցան, վասն զի Վեհափառս, որ միշտ ամէնէն լաւ մտադրութիւնները ունեցած է, քանի անգամ համակարծիք գտնուած էր իմ տեսութիւններուս. սակայն անոր մտերիմները թէ՛ իրենց կուրութեամբը, թէ՛ իրենց անհեռատեսութեամբը և թէ անձնական շահախնդրութեամբ, պատճառ կ'ըլլային որ իմ խորհուրդներս նկատողութեան չառնուին։ Ուրեմն արդէն կը նկատեմ թէ այս լեզափոխութիւնը չատ բաղձալի էր՝ անհրաժեշտ երկրին փրկութեանը համար։ Չեմ կարծեր որ ոզվանոն ոչ մէկ Թուրք գոն ու կուսակից չըլլայ Վեհ. Սուլթանին կողմէ եղած չնորհին։ Միանգամայն այնպէս կը նկատեմ թէ Թուրքիոյ մէջ եթէ ամենահամեստ ձգտումներ և ծայրայեղութիւններ չգործուին, եթէ ձեռք բերուած ազատութիւնները չարաչար չգործածեն, եթէ գործերու և հանրային կարգադրութիւնը չմիջամտուին, եթէ օրէնքներու խոնարհն կիրառումը առանց ձգձգումի չտեսնի Արեւմուտքը համարումը ու բարեացակամութիւնը և ոչ-իսլամ տարերու վստահութիւնը, եթէ, ինչպէս կը յուսամ, խոնարհն ու ոչ չատ ծայրացեղ Խորհրդարան մը ունենան, որ չափաւորութեամբ ձեւնարկէ դրութեան ձեւափոխութեանը, և եթէ Վեհապետին անձը յարգելու մասին չմերանան, Թուրքիա ուելի երջանիկ, ուելի բարգաւած և եւրոպական ներդաշնակութեան մէջ ուելի արժանի պիտի ըլլայ բարձր տեղ մը գրաւելու։ Սակայն եթէ այդ պայմանները չյարգուին, ամենամեծ ազէտներու պիտի ենթարկուին, ուղղակի դէպ ի անիշխանութիւն պիտի դիմեն և այն ատեն, նկատողութեան առնելով կայսրութիւնը կազմող տարրերուն համատեղ չըլլալը, ազէտ մը առաջ պիտի գայ որ օտար միջամտութիւն առաջ պիտի բերէ և արդիւնքը ապտակ պիտի ըլլայ երկրին համար։»

«ԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԻԹԻԹԻՒ» կեանքի ապահովագրական ընկերութիւնը թէ՛ Պոլսոյ հրապարակին վրայ և թէ գաւառներու մէջ գործելու համար արդիւնաւոր գործակալներ կը փնտռէ։ Դիմել Գալատիա, Վալիտա խան, Պ. Լոթ Ֆ. Պարֆիթիի։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՆԱԽԱՐԱՐ ԹԼՎՓԻԳ ՓԱՇԱ

Թուրք թերթերէն ոմանք ակէց առաջ քննադատած էին արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիգ փաշայի ընթացքը նախորդ Վարչութեան օրով։ Արտաքին գործոց նախարարութեան կարեւոր պաշտօնեաներէն մին այս մասին Սեւրէքը Ֆիւնունի խմբագիրներէն մէկուն հետ հանդիպելով տեսակցութիւնը ունեցած է.

—Սեւրէքը Ֆիւնունի մէջ հրատարակուած յօդուածէն տպաւորութիւնը նախարար փաշան յօդուածին բոլոր հարցումներուն զատ զատ կրնայ պատասխանել և վաւերագրերով ապացուցնել իր ընթացքը բոլոր ենթադրութեանց մէջ, բայց իրաւամբ կը խորհի թէ Դաշնիին մամանակցող անձի մը քննադատութեանց խառնուիլը անցյարմար ու անպատշաճ է։ Սակէց գատ ուրիշ դէպ մին ալ կայ, հիմակ արդեօք ժամանակն է այդ վաւերագրերը միջնադեղ հանելու։ Թէվֆիգ փաշա Սահմանադրութեան հռչակումէն առաջ միապետական կառավարութեան մը արտաքին գործոց նախարարն էր. հետեւաբար պէտք էր նեղանի առնել թէ այդպիսի նախարար մը իր պարտականութեան գործադրութեանը մէջ անգամի դժուարութիւններու կը բաղխի։ Ներկայ Դաշնիին կրնայ մեծապէս օգտակար լինելու ունեցած փորձառութիւնէն և անձնական յարաբերութիւններէն։

—Քանի որ Թէվֆիգ փաշա այլ եւս սահմանադրական կառավարութեան մը արտաքին գործոց նախարարը կը գտնուի, ինչո՞ւ համար ծրագիր մը չի հրատարակեր իր ուղղութեանը մասին. ներկայ փափուկ կացութեան մէջ ատա՛ ուղղ Օսմ. Մամուլը ինչո՞ւ չվիճաց երկրին արտաքին քաղաքական ընթացքը։ Եւրոպական կառավարութեանց մէջ արտաքին գործոց նախարարութիւններուն ընթացքը պարզող մէյմէկ տարրի պէտք կը տեսնուի, մինչ մեր երկրին մէջ ալ այս պէտքը զոյութիւն չունի։

—Այո՛, արտաքին գործոց նախարարութիւնը դեռ ծրագիր մը չպատրաստեց. բայց նախարարաց խորհուրդը արդէն ընդարձակ յայտարարագիր մը պատրաստելու վրայ է, որ պիտի պարզէ բոլոր նախարարութիւնն պարտականութիւնները, ուղղութիւնը և բարեփոխման ծրագիրները։ Թէվֆիգ փաշա ալ ընականաբար առոր կը սպասէ. այդ պաշտօնական յայտարարագիրը Դաշնիին և հետեւաբար արտաքին գործոց նախարարութեան ալ ծրագիրը պիտի պարունակէ։

—Ազգին և Ազգին շահերուն անանձնական գործող Մամուլը մեր արտաքին ուղղութեանը նկատմամբ տեղեկութիւններ կ'ուզէ. միթէ այս կէսն ալ ապահովելու չէ։

—Ա՛ս ալ մտածուած է. չէ՛ թէ միայն ծրագիր մը պիտի հրատարակուի, այլ այժմէն կը խորհի յատուկ դիւան մը կազմել, մեր արտաքին քաղաքականութեան մասին մերթ ընդ մերթ թերթերու զեկոյցներ ընելու համար։

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ոստիկանական նոր նախարար Սամի փաշա հետեւեալ յայտարարութիւնը բրած է Սապահի առաջ թղթակից Յախրէտտին պէյի.

«Մեզի պիտի օգնէք, մամուլը հանրային կարծիքը դէպի ուղղութեան առաջնորդով դերազոյն տարին է, ժամանակը փոփոխ է, այս փոփոխութիւնը նկատի առնելով անհոգոյ ընթացքի մը մէջ պէտք չէ գտնուիք։ Ես այս գործին արժանին չեմ, բայց քանի որ զինուոր մըն եմ, իրը զինուոր ինձ տրուած հրամանին հնազանդիլ սովորեցայ. օրինաց սահմանին մէջ հնազանդութեան պիտի հրաւիրեմ բոլոր անոնք որ օրինաց հակառակ կը գործեն։ Մենք զինուորներս, չհնազանդողները չենք սիրեր, և եթէ հարկ ըլլայ այդպիսիները կարգի բերելու համար բանի ուժի ալ պիտի դիմենք։ Անոնց այս պայմաններով ընդունեցի այս պաշտօնս. կը կրնամ, կը կարծենք մամլոյ օգնութեան. պէտք է գնահատենք ժամանակին փափկութիւնը։

ՎԵՀ. ԿԱՅՍՐԸ ՊԷՅԳՕՁԻ ՄԷՋ

Սեւրէքը Ֆիւնունի այս առաւան թերթին մէջ հետեւեալը կը կարդանք.— Երէկ գրած էինք թէ Վեհ. Կայսրը չորս միլիոն ոսկի պիտի տայ Պետական Գանձուն, բայց այս լուրը չատուգուեցաւ։ Իրաւ է որ Սպանպոլի գրածին նայելով, Վեհ. Կայսրը անցեալ ուրբաթ Մեծ-Եպարքոս Քեամիլ փաշայի հանկցուցած էր այդպիսի նպատակ մը ունենալը և Քեամիլ փաշա ալ ցարդ չհերքեց այս լուրը։ Նեմանապէս չի կրցանք ստուգել այն զրոյցը թէ Վեհ. Կայսրը օգտակարութեան համար Պէյգոզի պալատը պիտի երթայ։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Պաշտօնական Զեկուցում մը հետեւեալը կը ծանուցանէ.—Նկատելով որ գործերը շատ են և ատոնց չատով կարգադրութիւնը անհրաժեշտ է, Մեծ-Եպարքոսը յարմար դատեց որ Նախարարաց Խորհուրդը ամէն վերջը չարաթ, երկուշաբթի և չորեքշաբթի օրերը գումարուի։

— Նախարարաց Խորհուրդը, երէկ, պատասխանեցաւ Բ. Դրան մէջ և զբաղեցաւ հետեւեալ խնդիրներով. — Սահմանադրութեան վերհասատանման առթիւ հաստատուելիք չգրադրամը որոշ գումարով մը պատասխանել և Կ. Պոլսոյ ու գաւառներուն մէջ փափագողներուն վաճառել։ Կայս. Թանզիմաթին Տնօրէն Համամ պէյի և Ճարտարապետ Վէյսաս պէյի հրամանը տալ, որպէս զի Երեսփ. Ժողովին համար հոյակապ չէնք մը կառուցանելու մասին քննութեան ձեռնարկեն։ Մերթոգրաֆին և Երեսփ. Ժողովին հիմակուան սրահները, ուր Հաշուակալութեան Սահմանը կը գտնուի, նորագիտեան կարգաց ըլլալով կարճ ժամանակի մը մէջ նորոգել։ Հաշուակալութեան Սահմանն ալ իսկոյն փոխադրել Օրդուգլրի կողմը զինուորական ապաստանմանց համար գնուած չէնքը։ Մարտաքը նաև նկատագրութեան առաջ արտասան մէկ քանի պաշտօնականներէ եկած տեղեկագիրներ՝ պաշտօնականներու դարձեալ մանց մասին։

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱՐԱՆՆԵՐԸ

Եւմանական պաշտօնականին մէջ, ինչպէս ծանուցուեցաւ, տայն օրը, մէկ քանի յանձնարարներու և անձնական ոստիկանութիւն ունեցողներու թեկնածութեամբ ցուցակ մը նախարարը, խորհրդարանը և Օսմ. Մամուլն ու Յաստիգամեանեան Լիկերութեան անդամներէն մէկը նոյն պաշտօնականին բոլոր դիմումները այցելելով, խորհուրդ տուին և յայտարարեցին թէ ոչ օր պիտի վատնուի, նաև յանձնարարելին թեկնածներուն որ ակէ վերջը այդ կարգի անպարապ պարքներու մէջ չգտնուին։

—Թէ՛ եւմանական և թէ միւս պաշտօնականներէն մինչև հազար դրուշ ամսական ունեցողները ամբողջովին պիտի սասման իրենց ամսաթոշակը, մինչև որ իրենց կարգադրման համաձայն պաշտօնի մը կոչուին յատաջիկայն։ Հազարէն աւելի ստացողներն ալ այդ տուլին կէսը հազարին վրայ բարձրանալով պիտի ստանան։

—Պետական պաշտօնեաներէ ու քարտուղարներէ անոնք որ բարձրագոյն վարժարաններէ չընդանաբար եղած են, չորեքշաբթի օրը աղերագիր մը մատուցանելով Նախարարաց Խորհուրդին, խնդրեցին որ պաշտօնեաներու համար գործադրուող բարեհորդմանց սահմանի իրենց նախամեծարութիւն տրուի։

80,000 ՈՍԿԻՒ ԽՆԴԻՐ ՄԸ

Նախորդ առաջին քարտուղար Թանզիմ փաշա, Կայս. անձնական Դանձուն խորհրդական ու հաշուակալ Խալիլ էֆ.ի միջնորդութեամբ և Կայս. կանաչանոց Տնօրէն Աբիֆ էֆ.ի երաշխաւորութեամբ, ակէ առաջ 80,000 ոսկի փոխ առած էր Կայս. Պալատան բարապաններու խնայողութեան արկղէն։ Թանզիմ փաշա յետոյ չէ վճարած այդ գումարը, որով լրագիրներու միջոցաւ ձեւնտու պաշտօնականին ուշադրութիւնը հրաւիրուած է, սակայն մինչև հիմա բան մը չէ եղած։ Հետեւաբար Կայս. Պալատան բարապանները աղերսագիր մը մատուցանելով Պետական Խորհրդոյ նախագահին, խնդրեցին այդ դումարը անապատանա գանձելով իրենց խնայողութեան մատակին վերադարձնել և Թանզիմ փաշա եթէ նորէն չուզէ իր պարքը վճարել, ատոր սատարողները դրամի ենթարկել։ Պետական Խորհուրդին նախագահը խնդիրը հաղորդեց Մեծ-Եպարքոսին, ծանուցանելով որ այդ մասին հարկ եղած օրէնական միջոցները ձեռք պիտի առնուին։ Թանզիմ փաշա եթէ իր պարքը չվճարէ, այդ գումարը պիտի գանձուի պատճառ ու երաշխաւոր եղողներէն։ Կայս. անձնական Դանձուն նախարարութեան ալ այդ մասին տեղեկութիւն հաղորդուեցաւ։

ՐԷՇԻՏ ԱԲԻՖ ՓԱՇԱ

Սրբոյի նախորդ կուսակալ Բէշիտ Աբիֆի փաշա, որ, ինչպէս ծանուցուեցաւ, հիւանդագին վիճակին պատճառով հրաժարական առած էր ներքին գործոց նախարարի պաշտօնէն, երէկ Կ. Պոլիս ժամանեց առաջիկան չոգենաւով։ Ցեռոց Բ. Դուռը գնաց և եղաբքասական արտօներ մէջ սպասող պաշտօնեաներուն և ժողովրդական ուղղեալ խօսքը ըսաւ.— «Մեծապէս գոհ եղայ ազգը այս վիճակին մէջ տեսնելուս համար։ Թէեւ առողջական վիճակս չի ներեր, սակայն ամէն կերպով պիտի աշխատիմ»։ Բէշիտ Աբիֆի փաշա, յետոյ, այցելութիւն առաւ Մեծ-Եպարքոսին, որուն թախանձանքին վրայ ընդունեց ներքին գործոց նախարարի պաշտօնը, սակայն Մեծ-Եպարքոսէն արտօնութիւն առաջաւ ութ-տասը օրի չափ հանգիստ ընելու և իր ապարանքը գնաց։

ՆԱԽԿԻՆ ՍՊԱՐԱՊԵՏ ՐԻԶԱ ՓԱՇԱ ԿԸ ԶՂՋԱՅ

Նախկին Սպարապետ Ռիզա փաշա երկու տարիւբ հազար ոսկիի հանող իր բոլոր դրամները ու կալուածները Պէյթ-իլ-Մալի նուիրելով իրական զղջում մը յայտնած եղաւ, որով արտօնուեցաւ իր տունը վերադառնալ։ Թուրք լրագիրները կը հրաւիրեն մեւ բանտարկեալները հետեւիլ Ռիզա փաշայի օրինակին։

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴՈՒՌԸ

Ոստիկանութեան Դրան Հէյեթը Թանզիմիէն, խոփիյէի վարիէն զատ, տասնիկան երկու հազար ոսկիի արտասովոր գումար մըն ալ յատկացուած էր։ Այդ գումարին հազար ոսկին կը ծախսուէր վաճառական մարտականերով, իսկ մնացած հազար ոսկին ոստիկանութեան նախկին նախարար սերասքէր Նէշիթիի և Հէյեթը Թանզիմիէի նախագահ Մէհմէտ Սալիի կողմէ կը տասցուէր ու կը ծախսուէր։ Երբեմն գանձէն ուելորդ դրամներ ալ կ'առնուէին, այդ երկու հազար ոսկին անպատասխան նկատուելով։ Նպարք փաշայի նախարարութեան օրէն սկսելով չարունակող այդ զործառնութեամբ ճիշդ 40,000 ոսկի ծախսուած է։ Նոյն գումարին մեծ մասին ծախսուած տեղը յայտնի չէ, որով ոստիկանութեան հաշուակալութիւնը այդ մասին քննութեան ենթակուած է։

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԵԾ-ԵՊԱՐՔՈՍԻՆ ՀԵՏ

Մագիէն հետեւեալ հեռագիրը ստացած է Կ. Պոլսոյ իր թղթակիցէն.— «Սամանեան չարժումին գլխաւոր պետերը, հիմա, Սելանիկ կը գտնուին։ Ամենք ժողով մը գումարելով, բոլոր Քամիդէներու և ցեղերու պատգամաւորները հաւաքեցին և ծրագիր մը պատրաստեցին։ Այդ ծրագրին ամբողջ պարունակութիւնը թէև յայտնի չէ, սակայն մէկ քանի կէտերու մասին կարելի եղած է տեղեկութիւն ստանալ։ Այդ կէտերն են հետեւեալները.—Սահմանադրութիւնը ընդարձակելով բարեփոխուի, Ներկայիսին ընտրութեան եղանակը փոխուի, Վեհ. Սուլթանին կողմէ ոչ ոք աքսորուի, և օրինական այն որոնումները, որով Եղեռի. Ժողովը երկու երրորդի մեծամասնութեամբ կրնայ Սահմանադրութիւնը բարեփոխել, ջնջուի։ Մեծ-Եպարքոս Քեամիլ փաշայի հետ տեսակցած միջոցիս այդ մասին ոնոր կարծիքը ուզեցի։ Քեամիլ փաշա պատասխանեց.— «Լեմ Սահմանադրութիւնը փոխել հարկ ըլլայ, այդ պարտականութիւնը Խորհրդարանին կը վերաբերի։ Աքսորի իրաւունքը ոչ թէ Վեհ. Սուլթանին, այլ միայն կառավարութեան կը վերաբերի։ Ներկայիսին անդամները ամէն պարագայի մէջ Վեհ. Սուլթանին կողմէ պէտք է ընտրուին։ Արքէն Անգլիոյ մէջ ալ այնպէս չէ։ Ֆրանսայի մէջ ալ առաջին անգամ Սահմանադրութիւնը հաստատուած ատեն այնպէս չէր։» Քեամիլ փաշա, Օսմ. Դանիզ, բայց որովհետեւ գրամա՛նն այդ գործողութիւնը առանց Օսմ. Խորհրդարանին Հաստատութեանը կարելի չէ ընել, Օսմ. Պանքան ի հաշիւ այդ քննվերջիսնին, մինչև 750,000 ոսկիի կանխավճար մը ընելու պատգամիր է։

—Օտար մամլոյ Տնօրէն Սէֆիք էֆ. հրաժարած է և իր հրաժարականն ալ ընդունուած։

—Իսլամ Իլիմանները երէկ Պայազիտի մէջ մասնաւոր ժողով գումարելով, «Կրօնային Միութեան Ընկերութիւն» անուամբ ակումբ մը կազմեցին։

—Թանգինի այսօր հրատարակած մէկ ցուցակէն կը տեսնուի թէ Նիազի և Էնվեր յաջաւորներուն չլինութեանը համար կատարուած ազգային հանգանակութեան մէջ՝ Բէյնան և Եւսուֆ Իզզէտ-ին իշխանները պաշտօնականները մեծ մասնակցութիւն մը ունեցած են։

—Ֆէսի զործարանին Տնօրէն Մահիէտտին փաշա ալ ձերբակալուելով պատերազմական պաշտօնատուներ զրկուեցաւ։

—Կազիքա կը գրէ թէ պատերազմական Նախարար Բէհէյդ փաշա երէկ գիշեր Տարանտէլ հասած ըլլալով այսօր Պոլիս պիտի ժամանէ։

—Մեծ-Եպարքոս Քեամիլ փաշա այս միջոցիս Անգլիա պատուոյ նշանաւոր հայրենասէր և քաջաքաղաքացի Բանսլի Քէմալ պէյի հետապիր մը քաշելով, զայն Պոլիս հրաւիրած և հայրենիքին իրեն նման պատուական անձի մը պէտք ունենալը յայտնած է։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԻՍԼԱՄ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ՓԱՌՔԸ

ՄԵԾ ՍՊԱՀԱՆԴԷՍ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՏՕՆԸ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՃԱՌԵՐ

ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ՈՒ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

ՑԱՀԱՐԻՆ ԴՈՒՐՍ

Անմկարագրելի, անբերեւակայելի, անլուր և անմիջնորդաց էր երէկի մեծ ազատանդէսը, Թուրքին ու Հայուն եղբայրական ասնը, սուրբ ու նուիրական դասի մը ազատութեան համար ինկող իսլամ քաջարի նահատակներուն համար սեղի ունեցած հոգեհանգստեան հանդիսաւոր արարողութիւնը։

Մարդկային ո՛չ մէկ բան, ո՛չ մէկ լեզու, ո՛չ մէկ գրիչ կրնայ նկարագրել երէկի այդ փառաչուք ու մեծավայելուչ հանդէսը։

Կարելի է կատարեալ զաղափար մը տալ ամպի որոտումին, չանթի չառաչիւնին, ովկէանոսի հսկայ փոթորիկներուն վրայ։

Արշալոյսին արդէն ամբողջ Պոլսոյ մեծ ոգեւորութիւն կար։ Մայրաքաղաքիս ամէն կողմերէն մարդկային հոսանք մը՝ մամուռորաբար Թուրք և Հայ՝ երկաթուղիներով, չոգենաւերով, կառքերով դէպի Բերա, Ս. Երրորդութիւն եկեղեցին կը դիմէին։

Թրամվայի կողմը, փողոցին բերանը, կը բարձրանար յայտնական հսկայ կամար մը, ամբողջ ճերմակ ու կարմիր պատառներով ծածկուած։ Օսմ. դրօշներ ծալ ի ծալ կը ծածանէին և յայտնական կամարին վրան կը կարդացուէին Թուրքերէն և Հայերէն վերառութիւններ, ինչպէս. «Սահմանադրութիւն, ազատութիւն, հաւասարութիւն և արդարութիւն»։ Իսկ մէջտեղը «Կեցցէ բանակը» և «Կեցցէ Օսմանեան հայրենիք»։ Անանցանելի է փողոցը. անկարելի է առանց մասնաւոր ինդրանքի յառաջանալ մինչև Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին դուռը։

Հոն իրարու քովն ի վեր կեցած, իրարու հետ կը գրկընդխառնուին Թուրքն ու Հայը։ Արհեստաւորին քով կեցած է վաճառականը, աղքատին քով հարուստը, մեծին քով պզտիկը. հաւասարութիւնը հոն ալ կը տիրէ։ Եղբայրութեան ոգին իրենց ալ կը կատարեն. ո՛չ մէկ հրմշտուկ, ոչ մէկ կռիւ իրարու հետ. ընդհակառակը։

ՑԱՀԱՐԻՆ ՆԵՐՍ

Արտաքին դուռունէն ներս հրաչալի է տեսարանը. գեղեցիկ մինչև ներս եկեղեցիի խորանները ասկիւ պարսկական թաւ ու թանկարժէք զորգեր փռուած են։ Երկու կողմը պատերը ու ասատասղները Օսմ. դրօշակներով ու գեղեցիկ կերպասներով ծածկուած են։ Տաճարին դրան վերեւը ասատեղազարդ կարմիր պատառ մը ասատեղազարդ երկինքի մը գեղեցիկ մէկ տեսարանը կը պարզէ։ Զարդ կողմէ հսկայ Օսմանեան դրօշներ կը ծածանին. ամէն կողմ զարդարուած, ամէն կողմ դաւնի, ամէնուն դէմքին վրայ ժպիտ, ամէն դէմք փոքրիկուն։ Տաճարին առաջ դրան քով պատին վրայ հեռեւեալ արձանագրութիւնը գեղեցուած է.

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԻՒ ՀԱՄԱՐ
ՆԱՇԱՏԱԿՈՒԱԾ
ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՀԱՅ ՕՍՄԱՆՑԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ
ԱՆՄԱՌ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
31 ՅՈՒԼԻՍ 1908

Տաճարէն ներս չքեղ է տեսարանը, գեղեցիկ է, վեհ ու պատկառազու։ Աւագ խորանը չքեղօրէն զարդարուած է մեծ ոսմանական օրերու վայել յարդարանքով. սեղանը ամբողջ կարմիր ծածկոցներով ծածկուած է, իսկ երկու քովի սեղանները կանաչ ծածկոցներով։ Զահերը ամբողջ վառուած. լոյսերու մէջ կը շողշողայ տաճարը ամբողջ։

Օսմ. Սահմանադրական ակումբին կողմէ կարգուած հիւրասիրաբար երիտասարդներ, ճերմակ ու կարմիր ժապաւէններ անցուցած իրենց լանջակներուն, եկեղեցիին արտաքին դռնէն դէպի Տաճար կ'առաջնորդեն հրաւիրեալները, ուրկէ՝ նեղ բուն իսկ ակումբին անդամները կը մեծանցոյց բոլոր սահմանումներուն որ իրենց պարտականութիւնը բան օրինի գործադրեն և թէ թերացողները խիստ պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին։

—Բանկերի երեք նահանգապետ մէջ կազմուած պատասխանատու դատարանը ջնջուեցաւ։

—Շերբէթի Խայրիէի բաժնետէրերու ընդհանուր ժողովը մասերս պիտի գումարուի։ Վարչական Խորհուրդին անդամները թէև հրաժարական տուին, սակայն ձեռնտու պաշտօնարանը անանց հրամայեց իրենց պաշտօնը առժամապէս չարունակել, մինչև որ վերջգրեալ ժողովը գումարուի։

—Պաղատաի բանտէն Տօքթ. Յակոբեան կը հեռագրէ Իզմիրի թէ քովէն քաղաքականութեան վերաբերեալ մէկ քանի թուղթեր գտնուած ըլլալուն համար տարիի մը ի վեր բանտարկուած է, և սակայն դեռ չէ տրձակուած։

—Պրուսայի կուսակալ Թէվֆիգ պէյ կայս. Պալատան առաջին քարտուղար անուանուեցաւ։

—Ֆրանկֆուրտեր Զայտունկ կը գրէ թէ օսմ. կառավարութիւնը 1890ի և 1896ի փոխառութիւններու քննվերջանին վերաձեւում բանակցութեան մտած է։ Այս քննվերջանիով մէկ միլիոն ոսկի պիտի մնայ Օսմ. Դանձը, բայց որովհետեւ գրամա՛նն այդ գործողութիւնը առանց Օսմ. Խորհրդարանին Հաստատութեանը կարելի չէ ընել, Օսմ. Պանքան ի հաշիւ այդ քննվերջանիոնին, մինչև 750,000 ոսկիի կանխավճար մը ընելու պատգամիր է։

—Օտար մամլոյ Տնօրէն Սէֆիք էֆ. հրաժարած է և իր հրաժարականն ալ ընդունուած։

—Իսլամ Իլիմանները երէկ Պայազիտի մէջ մասնաւոր ժողով գումարելով, «Կրօնային Միութեան Ընկերութիւն» անուամբ ակումբ մը կազմեցին։

—Թանգինի այսօր հրատարակած մէկ ցուցակէն կը տեսնուի թէ Նիազի և Էնվեր յաջաւորներուն չլինութեանը համար կատարուած ազգային հանգանակութեան մէջ՝ Բէյնան և Եւսուֆ Իզզէտ-ին իշխանները պաշտօնականները մեծ մասնակցութիւն մը ունեցած են։

—Ֆէսի զործարանին Տնօրէն Մահիէտտին փաշա ալ ձերբակալուելով պատերազմական պաշտօնատուներ զրկուեցաւ։

—Կազիքա կը գրէ թէ պատերազմական Նախարար Բէհէյդ փաշա երէկ գիշեր Տարանտէլ հասած ըլլալով այսօր Պոլիս պիտի ժամանէ։

—Մեծ-Եպարքոս Քեամիլ փաշա այս միջոցիս Անգլիա պատուոյ նշանաւոր հայրենասէր և քաջաքաղաքացի Բանսլի Քէմալ պէյի հետապիր մը քաշելով, զայն Պոլիս հրաւիրած և հայրենիքին իրեն նման պատուական անձի մը պէտք ունենալը յայտնած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Կ. Պոլսոյ առեւտրական երեւելի տուներէն Մօյօ և Ընկերութեան պետը, որ այժմ Վիեննա կը բնակի, հետեւեալ ծանօթագիրը տուած է տեղւոյն առեւտրական սենեակին.— «Կ. Պոլսոյ առեւտրական Տունէս առած լուրերու նայելով, Օսմ. Սահմանադրութեան հրատարակումէն ի վեր առեւտրական գործերը զգալապէս ոգեւորուած են ընդհանրապէս և վատնօրէն կը սպասուի որ մօտերս մեծաքանակ սպառում ըլլայ զանազան վաճառքներու։ Ժէօն-Թուրքերու Քոմիտէին ձեռք առած ազգա. միջոցներուն չնորհիւ մաքառման ամէն պաշտօնեաներն ալ կը մերժեն սովորական պախշիշը և իրենի մօտ կը կատարեն իրենց պաշտօնը։ Սուլթանի համար աշխատող ամէն գործարանին ալ ասկեւս լաւ չունչ մը պիտի առնեն։»

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Բարիզի ռուս դեսպանատան ծովային կցորդը Ռուսիոյ կայսեր և կայսրուհւոյն անունով, Ֆրանսայի նախագահին յանձնեց ադամանդներով չրջապատուած և սքանչելի ոմրուսակ մը բաղկացած զարդ մը, իբր նուէր Պ. Ֆալիէռի աղջկան, անոր ամուսնութեանը առթիւ։

ԿՈՄՍ ԼԷՕՆ ԴՕԼԱԴՈՅ

Կոմս Լէոն Դոլադոյ վերասին հիւանդացաւ։ Մէկ քանի օր առաջ երկարատեւ չրջագայութիւն մը ընելով, չափէն ուելի յոգնեցուցած էր իր ծախ սրունքը, որուն մէջ երակի ընդլայնում կար արդէն։ Դուլլոդոյ առանց հանգչելու չրջագայութենէ անմիջապէս եաքը, պաղ ջուրի լոգանք բրած է Վօրոնէդ գետին մէջ, որ եամայա Բօլեանայի մէջէն կ'անցնէր. լոգանքին եաքը սուր ցաւեր զգալով սրունքին մէջ. դարմանի համար կանչուած բժիշկը անմիջապէս անկողին մտցնելով զայն, պատց սրունքը ու պաղ ջուրի լոգացում յանձնարարեց։ Դուլլոդոյ քաջալաւ տակաւ սատկի ցաւերուն և մինթարեց իր ազգականները որոնք չատ կը վախնային թէ զրագէտին ծերութեան պատճառաւ մի՛ զուցէ ազնտալի վտանգ մը ունենայ։ Վերջին հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Դուլլոդոյ քիչ մը ազեցած է և անկողնէն ելլելով բաղնիքներուն մէջ անցուցած է օրը։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ. Պոլսէն կը գրեն Վիեննայի թերթերուն թէ Անգլիոյ և Երիտասարդ Թուրքերու միջեւ փոխադարձ համակրութիւնը մեծ զարկ մը կը ստանայ։ Անգլիոյ և Թուրքիոյ միջեւ մասնաւոր նոր կապ մը հաստատուած է. զրամական ազգակցութեանց և իտալաբար Թագաւորին կողմէ Կ. Պոլսոյ այցելութիւն մը տրուելու մասին լուրեր կան։

—Վեհ. Սուլթանին առաջին սենեկապետ անուանուեցաւ երկրորդ սենեկապետ Նաբի փաշա, որուն յաջորդեց սենեկապետ Էմին պէյ։

—Բարիզի օսմ. դեսպան անուանուեցաւ արտաքին գ

համարձակիմ ըսել թէ նոր չէ բոլորովին, վասն զի անցեալ դարուն իսկ՝ ինչպէս ծանօթ է շատերուն Թուրք և Հայ այն դասակարգերին մէջ՝ որ ժողովրդային ասպետական զգացումներով օժտուած էր՝ մին միւսին արիւնը փոխադարձ ծծելով բազուկին վերին մասէն՝ զան զարտաշը կը ճանչցուէին իրարու. հիմա նոյնը կ'անուանենայ Թուրք և Հայ նահատակներու արեան խառնումովը յաւիտեան զան զարտաշութեան վերանորոգուելովը։

Գիրք մը կայ՝ որ սուրբ կը կոչուի, որուն սակայն առաջին էջերուն մէջ կ'երեւի հաբազան եղաբար մը ձեռքին արիւնոտ դրոշմը, որ իր եղբօր դիակը կը քաշկռտէ, ո՛վ անվերջ գայթակղութիւն որ մարդկային պատմութեան մութ խորքերէն դուրս կուգայ ու կը ցցուի սա պահուն մեր մաքուր գիտակցութեան առջեւ. իսկ հիմա երբ տարբեր ցեղի ու տարբեր լեզուի պատկանող կրկնակ գոմարտուններ՝ մին չատ մեծ ու փառաւոր, միւսը անարգ ու չարչարուած՝ գիրքը կը ազդարարեն ու գիրքը կը փրբկեն, ինչ փառաւոր գիրքի մը էջերը կը բացուին, որոնց պայծառ կարմրութենէն կը կիզծուին հին թաղծութեան արիւնոտ էջերը, արեւու մը ցոլքերովը գեղեցիկնուած։

Երբ ազգընտիր Տեղապահ Սրբազանը իր խորազդեցիկ ձայնով կ'ողբաց Թուրք հայրենակից գիւղացիներու առաջ, փառաբանելով անոնց հայրենասիրական վեհ նպատակը, «ամէնտերով ու ծախերով թնդացին տաճարին կամարները։ Յետոյ ծանօթ տաճկագէտ Սանփան էֆ. Կուրտիկեան որուն արժանիքն ու կարողութիւնը մեծապէս գնահատած են նաև մեր Թուրք եղբայրներէն, գեղեցիկ և սահուն թուրքերէնով մը թարգմանեց Դուրեան Սրբազանի քարոզը, որ որոշապէս ծափերով կ'ընդմիջուէր Թուրք հայրենակիցներու կողմէ։ Կարդացուած աղօթքները այնքան յուզիչ ու ազդու էին որ ներկաներէն շատերը կարտասուէին, կ'ըսէ Իզտամ։ Եւ ինչպէս կարելի էր չարտասուել, երբ մանաւանդ մարդ վերյիշէ այդ քաջարի Թուրք եղբայրներուն նահատակումը՝ այդ սիրտաբեր երգեցողութեանց միջոցին։ Ներկաները այնքան մեծ ու հակայական թիւ մը կը կազմէին, որոնց մէկիկ մէկիկ յիշատակումը անկարելի է բացարձակապէս։ Զանց կ'ընենք մեր Հայ ծանօթ ազգայիններուն անունները, որոնք ներկայ էին. կարելի եղածին չափ պիտի տանք մի՛ր Թուրք հայրենակիցներուն անունները միայն։

ԵՆՍԷԿԱՆԵՐԸ

Շէյխ-իւլ-Իսլամ ՕԷմուլէսատին էֆէնտիին զանակը՝ Մուխթար պէյ, Մեծ-Եպարքոսին կողմէ՝ Մանմուտ պէյ, Նազիմ փաշա, Սիւլէյման փաշա, Տօքթ. Պագի Ֆուատ փաշա, Մէհմէտ Ալի փաշա, Իպրահիմ փաշա, Հիւսէյին փաշա, Կաւիպ փաշա, Պաղտեան փաշա, Բէյմիի Վարչութեան մօտ Կայս. Թոմիսէր Շէֆիզ պէյ, Տօքթ. Սիւրէյա պէյ, Կայս. Թիկնասաղ Զնդապետ Մուսթաֆա պէյ, Բ. Դրան ազգանագրութեանց դիւանի օգնական Վահիտ Ֆիքրի պէյ, հեծելազօրքի տեղակալ՝ Խայրի պէյ, Կրթական Նախարարութեան կողմէ՝ Ֆէրիտ պէյ, գեր-գնդապետ Օսման պէյ, իսմա՛ Մէհմէտ, Խայրի և Շեբիքի էֆէնտիները, գնդապետ Սիւլէյման, Անմէտ և Թէվֆիզ պէյերը, գեր հոլաբապետ Դաարի և Հաւգը պէյերը, Հարպէյէ վարժարանէն գնդապետ Ֆուղլի պէյ, Կայս. անձնական Գանձուն նախարարութենէն Ալի Սէյան, Հաղիպ, Նէշաթ, Արիֆ և Մէհմէտ Թաշան պէյերը, Տօքթ. Բիղա Թէֆիզ պէյ (Թուրք գումիթէին ամէնէն աշխոյժ անդամներէն մէկը), Հարպէյէ վարժարանէն Թալաթ պէյ, Քաղաքային Բժշկական վարժարանի Բ. կարգը, ծովային վարժարանէն քսան ուսանողներէ պատուիրակութիւն մը, գնդապետ Բէյմալ պէյ, պալիւզ Եկեղարքարանի կողմէ ներկայացուցիչ մը, յոյն քահանայ մը և Տրէբիզ խախտմատեան տեղակալը, Վենետիկի Մխիթարեաններէն Հ. Յուսիկ, Եսայի և Սահակ վրդ.ները, Վիեննայի Մխիթարեաններէն Հ. Գաբրիել, Գրիգորիս, Թովմաս և Մկրտիչ վրդ.ները, Անտոնեան Միաբանութենէն և Կ.-Պարտիզակի կողմէ Թէրզիպաշեան և Բիլճեան վրդ.ները, Եվգաթի նախարարութեան կողմէ՝ Ռէմզի ու Ալիղ և Մ.թիւրպէի Համիտ պէյերը, Մալիէի կողմէ՝ Նաղիմ պէյ, Անմէտ Միհանթ պէյ, Սելանիկցի ծանօթ վաճառական Ապահրլրեան Թէվֆիզ և վաճառական Իրէնքի Բեանի էֆ.ները, տեղական Հիւրանի, Հիւսանի և Մէհմէտ պէյերը, Աբաս Եմինի Անմէտ Խայրի պէյ, Թօք Դրշլայէն գնդապետ Բիֆաթ և Զիւհտի պէյերը, գեր-գնդապետ Սէլիմ, Շեւքի և Օսման պէյերը, Նէշաթի պէյ, Ապուտ էֆ. Շամանեան և պատուիրակութիւն մը տուեալական Սենեկին կողմէ, Շէքէր Անմէտ փաշայի որդին Կայս. Թիմուրաշ Իզզէթ պէյ, Մր. Բիթի, Մր. Թէյնս, Մր. Ալէն, Տօքթ. Մակասանէն, Տիրալէր Փաշազատէ Մէհմէտ Բէսաֆ պէյ, Բէրթէվ Փաշազատէ Սրբի պէյ, պատերազմական նախարարութենէն հազարապետ Սաաատլլան և Եմին պէյերը, դատական նախարարութեան և Տէֆթէրխանէի կողմէ երկու դատաւորներէ պատգամաւորութիւն մը և դեռ անպէտի թիւ մը բարձրաստիճան զինուորական նուագախումբերու, որոնց անուններուն, ինչպէս ըսինք, մի առ մի թուել անկարելի է։

Դուրեան Սրբազան «Հայր մեր»ը արտասանեց և «օրհնեալ եղերա՛»ով փակեց եկեղեցական արարողութիւնը, երբ նոյն միջոցին բակին մէջ կեցող և թնդանօթարանի վերատեսչութեան կողմէ ի պատիւ զրկուած զինուորական նուագախումբը, առաջնորդութեամբ Զկինկիրեան էֆ.ի սկսաւ նուագել Բէյմալ պէյի հեղինակած «Հայման Մաղ»ը, որուն երգեալով կ'ընկերանար՝ կեղրոնական երգեցիկ խումբը։

Թ Ա Փ Օ Ր Ը

Թագսիմի պարտէզը երթալու համար կազմուած թափօրը անմոռանալի պահ մնաց, երբ մեծագոյն խաղաղ ցոյցը ներկայ պատուեան։ Եկեղեցին գտնուող բոլոր հրաբիրեալները և անոնց հետ ալ ամէն ազգէ անհամար ժողովուրդ՝ օրհնակիր կարգով մը և կարելի եղածին չափ յամբօրէն յառաջանալ սկսան դէպի Թաքսիմ։ Թափօրին առջեւէն կ'երթար դրօշակիրներու խումբ մը, իրեն հետեւելով զինուորական նուագածուները, որոնք ճամբուն ամբողջ տեւողութեան ընթացքին անընդհատ ազատաշունչ երաժշտական կտորներ նուագեցին։ Մամնուորաբար երիցս զարնուեցաւ Ազատութեան քայլերգը, որ յարմարցուած է Բէմալ պէյի ծանօթ մէկ երգին, և որուն ընկերացաւ կեղբ.ի երգեցիկ խումբը։ Նուագախումբին երկու կողմերէն կը յառաջանային զինուորներու խումբերը։ Կարգով իրարու կը յաջորդէին կղերական դասը Հայ և օտար՝ շրջազգաստած կարգապիր մատնախումբի անդամներէն, պաշտօնատուներու ներկայացուցիչներէն, Դաշնակցական և Հնչակեան յեղափոխական ընկերութիւնները ներկայացնող պատուիրակութիւններէն, հրաբիրեալներէ և ժողովուրդէն։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ բերուած պատկը կը կրէին երկու Թուրք բարձրաստիճան սպաներ, իսկ ժապաւէններէն բռնած էին ուրիշ երկու սպաներ։ Ամբողջ ճամբուն վրայ՝ պատուհանները, պատշգամները, խանութները, նոյն իսկ սանդիքները լեցուած էին անթիւ հետաքրքիրներով։ Բարեբաղդաբար թրամվէյի աշխատաւորները գործադուլ բրած էին և թրամվէյ չէր բանար, ինչ որ մեծապէս նպաստեց կարգ կանոնի պահպանման։ Այդպէս յամբօրէն թափօրը հասաւ Թագսիմ, ուր հանդիսական ցոյց մը բրաւ ժողովուրդը ծարաւարելով նեղրատուհիսկան էֆ.ն, որ պատշգամը ելելով շնորհակալութիւն յայտնեց։ Յետոյ թափօրը շարունակեց իր ճամբան և գնաց Թաքսիմի պարտէզը, ուր արդէն հոկտ բազմութիւն մը կանգնէն գրաւած էր պարտէզը ամբողջ։ Թափօրի մնացեալ մասը զինուորական պահանջներու զինուորները բաւական կեցած էին։

ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Թափօրը, նոյն ծանրաբեռ զանգուածով, ներս մտաւ Թաքսիմի ընդարձակ պարտէզին, ուր չբեղ բեմ մը պատրաստուած էր բեմբասօներուն համար։ Բազմութիւնը ա՛յն աստիճան խուռն էր, ա՛յն աստիճան անտանելի ու մթնոլորտ որ՝ վայրենարար այդ ընդարձակաստուար պարտէզը լեցուելու և բեմը չբնարաստուելու ամիսիարեմի մը մէջ։ Քիչ մը դժուարութեամբ զինուորական նուագախումբը իր տեղը ասաջնորդելէ ետքը, իսկ բեմին մէջ տանտասարութիւններու չարքը սկսաւ Գրիգոր Զօհրապ, իր պերճախօս ու իմաստալից այն ճառով, որ տա՛ս.—

Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ ՃԱՌԸ

(Ամբողջական Թարգմանութիւն)

Կարելի դարձած պատուն բանակը նախ իր կարտասները կը հաշուէ, իր վիրաւորեալներուն քովը կը փութայ, իր մեռելները կը թաղէ։ Մենք այս դիրքին մէջն ենք այսօր։ Նոր եկանք դեռ պատերազմէ մը, զոր բանաւոր կառավարութիւն մը ազդին դէմ կը մղէր և իր անարգութիւնը գտնէ երեսուն տարուան պատերազմ անուանել Պասմանեան մէջ հաշուուած կռիւը կը յիշեցնէ։ Ամէն ոք գիտէ թէ ինչպէս ամէն ինչ ընդհանրապէս ամենայն ինչ ինչ ու հոն մնացին։ բանաւոր ուսարանները ղատապարտեալներով լեցուցին։

Ամէն 50 տարի առաջ կարդ մը գիւանագէտներ կը կարծէին որ ամէնէն լաւագոյն քաղաքականութիւնը լաւագոյն երեւմուտքի տէր եղող երկիրներուն մեռնելն է։ Հիմա ամէն մարդ կը ճանչնայ որ այդ մենաշնորհը լաւագոյն արդարութիւնը ի գործ դնող ազգերուն վերապահուած է։

Գաբիրիլասիոնները բառնալու համար կը բաւէր անհասական իրաւունքներու կարգադրութեան մէջ անկեղծ ուղղամտութեամբ և արդարութեամբ մը շարժիլ։ սոսը ապացոյցը Պուլկարիոյ մէջ տեսանք։ Անհեռացող խռովութեանց արդարութեան անուանով գործած նախձիրները եւրոպական միջամտութիւնները սատակացուցին և մեզ իրը քաղաքակրթուելու անընդունակ ազգ մը նկատել տուին։

Հելլենական պատերազմին մէջ թափուած արիւնով այս երկրին կորսուած մէկ մասը ետ առնել հնարաւոր էր, բայց դուք ժողովրդին իրաւունքները յարգելու անկարող էք, քանի մեզի ու արգելք եղան ասոր։ Մեր զինուորներուն փաքաքը չկրցա մեր դատաւորներուն անարատութիւնը ծածկել։

Նկարագիրին, ամէն տեսակ փաղաքշանքն ու կաշառային փարթութեանց ենթակայ եղաւ. գաղտնական շրջանը հոգիաւորապէս դատաւորներու մեծամասնութեան ձգտումներն ու ախորժակները շահագործելով բռնատիրութիւնը իրեն կուսակիցներ կազմելու ձեռնարկեց, շահակից ու մեղսակիցներու թիւը շատցնելու ջանաց և զինքը պաշտպանելու համար կարգեր կազմակերպեց։ Ճշմարիտ ազգին գլխուն վրայ սահմանեալ քաղց ծայրայեղապէս ճնշիչ ու անտանելի մարմին մը նստեցաւ։ Մեր ազգասիրական լեզուն վերէն ի վար պղծուեցաւ. մարդկային էն ազնուական հոգեմտաւորը անարատութիւնը անարգուեցաւ և երկրին վրայ ապրելու իրաւունք ունեցող ազգ մը։ Բնական էր որ պիտի ապրամտրէնէնք սասնի նախատինքի մը դէմ. մեր այս ընդվզումին կառավարութիւնը անջատական նշանակութիւն մը տալ փորձեց, քաղց չի կրցա Օսմ. Ազգին ըղձմտանքը խարել։

Մեր քաղաքական դատարարութիւնը... բանակաւորութիւնը մօրթիւով խոր քունի մէջ թաղած, հիմնատացուցած էր մեզ արդեօք։ Զատկի և ընտանեաց բամնուելու, բանտերու մէջ փտելու, Հէյլիր Թանզիմիէի կատարեալ գործութեան հաստատուած չարչարանքներուն ենթարկուելու վախը այս քաղաքի Ազգը վախցաց, վերմակը գլուխը քաշած, լուռ կեցած, հասակը կրած չարչարանքներուն դիրքին մէջ ձգեց։

Ներքոյս համազուեցաւ որ հոս ալ ազատութեան անձնազոհ մէկը չի մնաց, սակէ սակէ ցած ձայնով բողոքները, հեգնութիւններն ալ՝ որոնք հոգեվարք ապրի մը վերջին չունչն էին, դադրեցան. ամէն կողմ լռութիւն, ամէն կողմ մթութիւն. դիւեր սանն գերեզմանատան մը մէջ պառած էք։ Բնանպատական վարչութիւնը այս գերեզմանատան մէջ կ'ինչեր և վախնալով որ չելլան օր մը մեռելները ոտքերնին, ամէն տեսակ զգուշական միջոցներ ձեռք առնելէ ետ չէր մնար։

Ինչպէ՞ս եղաւ որ այս հիւանդ հայրենիքը յանկարծ ոտքնցաւ, իր նահատակները, կրօնականները, գրագէտները, զինուորները, ուսանողները չորս կողմ սբփուեց. հապա այն ուսանողները, այն երիտասարդները, պատանիները, ուր էք, ձեզ փառաւորելիս կը լսէ՞ք։

Ամէն ազգ, իր ենթարկուած տառապանքին չափ մեծ աներկիւղութեամբ մը կրակին մէջ դեռատեսցաւ ի նպաստ ընդհանուր ազատութեան։ Հայերը առաջին կարգը, առաջին թեւը կազմեցին և բանակին առաջին թեւերուն յատուկ մեծամեծ կարգաւորները ունեցան և նոյն հանմատութեամբ ալ փառք վաստակեցան։ Ազատական վարչութիւնը թէեւ չատ գաղտնի քներ բրաւ տարբեր նշանակութիւն մը տալու համար սասը, սակայն ոչ մէկ մարդասէր օսմանցի հաւատ ընծայեց։ Յետոյ դարաբար Թուրք, Պուլղար, Յոյն եղբայրներն ալ այդ կրակը դեռատեսցան. մենք զիրար չոգնագուրած, Թուրքերը և Հայերը բանտերու և գերեզմաններու մէջ դիրար ողջագուրեցին։ Դիւանագէտներու գաղտնի գիրքերով առաջ բերելիք գործը գլուխ հանեցին և մեզի ալ պարտականութիւններս ցուցցին։

Օսմ. Սահմանադրական Ակումբը, որուն կազմութեան ջանք չխնայեցինք, միակ նպատակ ունի այդ երկու տարբերութեան, Թուրքերուն և Հայերուն հօրեղբօրն մոռանուած ամէնէն թանկագին յիշատակներովը ընդհանրացած փոխադարձ սէրը և յարգանքը յաւիտենական չարաբնակել և պահպանել, և կարձեմ թէ Խրամ և Օսմանեան նահատակները փառաւորելու համար կազմակերպուած այս հանդէսը Ակումբին փոփաքը լիապէս և պայծառօրէն ի վեր կը հանէ։ Դատաւորներու տարբեր բայց կրօնքին մէկ է. ամէնուս ալ կրօնքը Ազատութիւնն է։ Օսմանեան Կառավարութեան տակէ հաքը ունենալիք կազմակերպութեան և զարծուեցեալներու մասին խորհրդածութիւն չպիտի ընեմ։ Մեր քաղաքական հորիզոնին վրայ մէկ քանի տակաւ աչքի կը զարնեն, վասն զի սատնք ալ մարդասիրութեան հովին չկարենալով դիմանալ պիտի ցրուին երթան։ Ինչպէս ամէն տեղ կը տեսնուի, բանակաւորութիւնը չէն քաղաք մը ուերակ գարձնելի եղաք սենհնայաս. այդ քաղաքը կրկին պիտի չէնցնենք. սակայն հոն գաղափարները ալ իրենց տեղը չպիտի ունենան. բանակաւորութիւնը ազատութեան կրթնած էր. մենք գիտութեան պիտի ապատնինք, ժամանակի փոփոխութեան հետ օրէնքներու փոփոխութեան օրենական արամագրութիւնը իր ամբողջական նշանակութիւնը ի գործ դնելու համար։ Այսօրուան յայտարարութիւնը տակէ առելի բացատրութեանց չկարօտիր։

Ազատութեան ոգին արեւուն պէս կը փայլի կոր։ երեսնիս տնոր դարձնենք և նորէն ամէն վայրկեան կրկնենք Բէմալի աղօթքը։

Ասկէ երեք տարի առաջ անգամ մը ալ չվերադառնալու պայմանով տակէ մեկնած տանս, կարծես թէ գիտեմ եղեր սա անագին փոփոխութեան տեղի ունենալիքը և հայերէն ոտանաւորի մը մէջ զոր գրաբնտանենն փաղանելով հայերէն պարբերականի մը մէջ հրատարակած էի, ասպէս կ'ըսէի. «Ծուբջերնիս գիշերուան մթութիւնը պատեր է, խիտ խաւեր գիշերի մը մթութիւնը, խաւեր գիշեր մը որ լուսաւոր վաղորդայնով մը յղի է»։ Այդ վաղորդայնը, ա՛վ օսմանեան նահատակներ, դո՛ւք ցուցցիք մեզի, պարտաւոր ենք ձեր գերեզմաններուն վրայ ծունկ չոգած աղօթել։ Բայց ո՞ւր են ձեր գերեզմանները. չենք գիտեր, պարտաւոր ենք միայն ձեզ փառաւորելով բառակոնտոյ։ Աւելի չնակը ձեր գերեզմանը մեր սիրտերուն, խիղճերուն մէջն է։ Արձանիկ քարէ չէ, լոյսէ է. հոն յաւիտենական փառքով կ'ապրիք. և ձեզի հետ կ'ապրին Ազատութիւնը, Հաւասարութիւնը և Եղբայրութիւնը»։

Որ տարաբութիւն բրաւ Զօհրապ էֆ.ի բեմախօսութիւնը, մեծ հանդիսութեան ու հիացումի արժանացաւ և ծափահարելով բուռն կերպով։ Յաջորդեց նուագ՝ մէյա գլնուսական նուագ սասամբրն կազմ։ Յայտարարէն գաբա բլլալով ներկայացուցաւ մեծանչան Նէսպիի եղբայրը, Օսման պէյ, որ նոր Պոլիս հասած էր և որ սրտագին շնորհակալութիւն յայտնեց եղբօրը համար եղած գնահատական ցոյցերուն համար և ըսաւ. — «Բանակաւորութիւնը իր արիւնոտ ճիրանը մնաց էր ազգին վիզին, զայն կը քամէր, կը ճնչէր։ Թշդուսած էր արդարութիւնը, հաւասարութիւնը։ Պէտք էր ազատել զայն և եղբայրս Նէսպի ու ես, մեր քաջարի եղբայրներուն հետ, մեր արիւնը արամադրելի ըրինք, զոհեցինք։ Փա՛ռք որ այս զոհողութիւնը դիւրաբաս կատարուեցաւ, առանց արիւնի։ Աստուած ողորմեցաւ Օսմանցիներուն։ Բնութեան օրով ամբողջ ազգը էր ուերամը կուլար, բայց ազատ լալու ազատ թող չէին տար։ Սուրբերով, մահերով կը սպառնային։ Ազգին նկարագիրը կը խաթարէր ու կը թուլնուրէր։ Ես և եղբայրս ալ այս սառապեալ ազգին զատեսնելն էինք, մենք ալ արիւնքնք, չպիտիները կարելու համար։ Մեացանք եղբայրներս, աշխատեցանք և յաջողեցանք։ Հիմա որ երկնակերպ զարդ բացուած է, մէկտեղ աշխատինք, մէկտեղ վազենք դեպի քաղաքակրթութիւն և զարգացում։ Կեցցէ՛ ազգը, կեցցէ՛ բանակը, կեցցէ՛ ազատութիւն»։

—Կեցցէ՛ Նէսպի, պատասխանեց ամբոխը խանդաղատ։

Եաքը բեմ եկաւ Անմէտ Շուտպիպ պէյ, Թուրք ծանօթ ու կարող խմբագիրը, և հանեւեալ խմաստով խրատաբիչ ու արժէքաւոր ատենախօսութիւն մը բրաւ.

«Ո՛վ ազատութեան ոտնվիրալ և յաւուժաւոր Հայեր։ Ո՛վ Հայ հայրենակիցներ։ Մենք չպիտի մոռնանք ձեզի։ Ո՛վ քաջարի Բանակ, դուն որ աշխատեցար և ամբիոնութեան մեծագոյն օրինակը եղար։ Ո՛վ Հայ եղբայրներ, դուք ալ խաղաղանցէք որ մեր սիրելի երկիրը, մեր տունն ու տեղը ուերակ եղած էին անմիաբանութեան երեսէն։ Բնութեան և չոնարհութեան չարախօսութիւնները խրամ մը փորած էին մեր միջեւ և արգելք եղած միութեան։ Կեանքը սիրողներ ամէն տեղ կան։ Հիմա, ալ ազատագրուած, մենք ալ պիտի քարենք դէպի իսաղաղութիւն և զարգացում։ Ով որ պիտի ընդդիմանիր մեր ընէ, ոճիր մը գործած կ'ըլլայ։ Ո՛վ արդարութեան սիրաստար Հայեր, դուք ամէնէն աւելի դառն փորձեր ունեցաք, Տէրութեան զանազան դիտութեան ի՞նչ ըլլալը տեսաք։ Ալ բաժանում չկայ, միասի՛ն ապրելու է։ Հայ և Թուրք անջատելը երկրին Աշտանաթիւն է։ Բանի մը տարիւր հազար զոհ տուինք, կը բաւէ՞ ալ։ Հայերը դարերով բարեկամ ապրած են Թուրքերու և մեծ ծառայութիւններ բրած։ Ո՛վ Հայեր, դուք հիմա երեք աշխարհամասերու մէջ ցրուած կայսրութեան մը զաւակներն էք։ Ալ «իս» «դուն» չկայ, իրարու սիրով միայն պիտի կարելանք։ Անցեալը թո՛ղ երթայ, ալ չդառնալու պայմանով։ Մեր ընթացքը պիտի ըլլայ ամէնուն հետ բարեկամ ապրիլ և սահմանադրական ներքին բարենորոգութեան մէջ։ Համբերութիւնը դիւանագիտութեան գրամանն է։ Հայե՛ր, մենք չեմ հիմա վարի գազանները պէս աշխատեցանք դիրաբ ապահովել, բայց սակէ եաքը, մեր ձայները, մեր ցաւերը երեսի. սրտին մէջ պիտի բարձրացնենք։ Արեւելեան խնդիրը լուծուած պիտի ըլլայ, եկէք միանանք, ահա մեր միութեան ձեռքը։»

Նուագ մը եաքը, բեմ հրաբերեցաւ մեծամեծ ու պերճախօս ատենախօսը Բրոֆ. Յակոբոս Ճէնիզեան, որ խօսեցաւ իր ամէնէն ազատարիչ ու անմոռանալի բեմբասօներներէն մէկը, այն գրաւիչ չնչով ու ազդեցութեամբ, որ իրեն յատուկ է։

«Ո՛վ օսմանցի մեծատաւ հայրենակիցներս, նոյն պիտի գոչեմ՝ «Կեցցէ՛ Օսմ. ազգը», այն ազգը, որուն հետ 600 տարի ուեալի ազգեր ենք։ Մեր նահատակները Թուրք նահատակներուն հետ կը ննջեն յաւիտենական քունով, օրհնելով ըլլայ իրենց յիշատակը։ Անոնք ազատութիւնը ստեղծեցին. այդ ազատութիւնը ձրի չեղաւ. արիւն թափուեցաւ անոր համար։ Գոլեսի, այս չքեղ մայրաքաղաքին փողոցները և սալայատակները արիւնով կարմիրի ներկուեցան։ Մտէ՛ք բանտերը և անոնց մութ անկիւններուն մէջ լայսի ճառագայթներ պիտի տեսնէք։ դիւցազնական ազատութեան ոգին կ'ապրի հոն։ Մինչեւ Անձեւոր օր մը չհասնեցաւ իր նկարին. գոյնը ակար կը մնար։ չէր բացատրեր իր մտքը. սրսնեղեցաւ։ Հանճարեղ յաջողմամբ մը՝ ան մը հոդ առաւ և ներքին խառնեց, խսկայն գոյները փայլեցան ճառագայթներու պէս։ Նահատակներու արիւնով թրջուած հողով մենք ալ օծենք Ազատութեան պատկերը և ան աւելի պիտի չոգշոգայ, փայլի։ Տեսէ՛ք փառաշուք Վոսֆորը, որուն նմանը չկայ։ Բայց արեւելեան խնդիրը կար, որ ամէն միտք կը վրդովէր։ Ինչ էր արեւելեան խնդիրը.— Ո՛վ պիտի ասէր Պոլիսը...։ Հիմա ալ մերն է Պոլիսը, ոչ ոք պիտի ասէ։ Վոսֆորի մէջ ծաղիկի չնեան մէկ պարլիսպը կայ, ամուր ու անառիկ։ Հաստատած է թէ անոր գործածուած չաղախին անապէն է՝ աշնչոսի ամուր ըլլալը։ Մենք ալ տրիչ չապտի մը տարեցած ենք Պոլիսը պահպանելու. Հայ և Թուրք նահատակներու արիւնէն չնեուած այն չաղախը՝ որուն ոչինչ կը յաղթէ»։

Յետոյ յայտարարէն դուրս խօսեցաւ տարագրեալ գայմագամ Մուհիտտին պէյ, որ իրական գոյներով նկարագրեց յաւիտենական գրաբնտանեաց հանդէսին։ Պատմեց բանտերու մէջ Հայ ընկերներու հետ իր քաշած թշուառութիւնները, խօսեցաւ ապիկար պաշտօնատարներու և քիրտերու վայրագութեանց ու խժդժութեանց վրայ և սրտապին հրճուանքով յայտնեց թէ Ազատութեան լուրը իրեն առաջին անգամ հաղորդեալ եղաւ է Հայ ընկեր մը, որ բանտապետը կաշառելով յաջողած էր լուրը իրեն հասցնել։ Ա՛յնչափ յուզիչ, այնչափ իրական էին իր նկարագրութիւնները, և ա՛յնչափ անկեղծ էր իր ցաւին արտայայտութիւնը՝ որ աչքերը կը թրջէին ամէն կողմ։

«Օսմ. Միութեան և Ցառաջդիմութեան Քոմիթէ»ին կողմէ խօսեցաւ հաստաբապետ Հաւգը պէյ, պարզ բայց ազդեցիկ ու ժողովրդական լեզուով։ Առա ամիսիսմամ։

«Զարիսի խօսքմ քաշուած տառապանքներու վրայ, պիտի խօսիմ խօսքեր՝ որոնք քիչ մը դառն են։ Կը հարցնեմ, երկիրը ուերակ եղաւ. ինչէ՞ն առաջ եկաւ բրառութիւնը։ Ես կ'ըսեմ թէ պատճառը զանազան պատճառներ կը պատրաստեն։ Բանտերը կը ամրացնեն։ Ինչպէս աչքերնիս կը տեսնենք։ Ինչ գլաներ, պարտաւոր ենք միայն ձեզ փառաւորելով բառակոնտոյ։ Աւելի չնակը ձեր գերեզմանը մեր սիրտերուն, խիղճերուն մէջն է։ Արձանիկ քարէ չէ, լոյսէ է. հոն յաւիտենական փառքով կ'ապրիք. և ձեզի հետ կ'ապրին Ազատութիւնը, Հաւասարութիւնը և Եղբայրութիւնը»։

Որ տարաբութիւն բրաւ Զօհրապ էֆ.ի բեմախօսութիւնը, մեծ հանդիսութեան ու հիացումի արժանացաւ և ծափահարելով բուռն կերպով։ Յաջորդեց նուագ՝ մէյա գլնուսական նուագ սասամբրն կազմ։ Յայտարարէն գաբա բլլալով ներկայացուցաւ մեծանչան Նէսպիի եղբայրը, Օսման պէյ, որ նոր Պոլիս հասած էր և որ սրտագին շնորհակալութիւն յայտնեց եղբօրը համար եղած գնահատական ցոյցերուն համար և ըսաւ. — «Բանակաւորութիւնը իր արիւնոտ ճիրանը մնաց էր ազգին վիզին, զայն կը քամէր, կը ճնչէր։ Թշդուսած էր արդարութիւնը, հաւասարութիւնը։ Պէտք էր ազատել զայն և եղբայրս Նէսպի ու ես, մեր քաջարի եղբայրներուն հետ, մեր արիւնը արամադրելի ըրինք, զոհեցինք։ Փա՛ռք որ այս զոհողութիւնը դիւրաբաս կատարուեցաւ, առանց արիւնի։ Աստուած ողորմեցաւ Օսմանցիներուն։ Բնութեան օրով ամբողջ ազգը էր ուերամը կուլար, բայց ազատ լալու ազատ թող չէին տար։ Սուրերով, մահերով կը սպառնային։ Ազգին նկարագիրը կը խաթարէր ու կը թուլնուրէր։ Ես և եղբայրս ալ այս սառապեալ ազգին զատեսնելն էինք, մենք ալ արիւնքնք, չպիտիները կարելու համար։ Մեացանք եղբայրներս, աշխատեցանք և յաջողեցանք։ Հիմա որ երկնակերպ զարդ բացուած է, մէկտեղ աշխատինք, մէկտեղ վազենք դեպի քաղաքակրթութիւն և զարգացում։ Կեցցէ՛ ազգը, կեցցէ՛ բանակը, կեցցէ՛ ազատութիւն»։

—Կեցցէ՛ Նէսպի, պատասխանեց ամբոխը խանդաղատ։

Եաքը բեմ եկաւ Անմէտ Շուտպիպ պէյ, Թուրք ծանօթ ու կարող խմբագիրը, և հանեւեալ խմաստով խրատաբիչ ու արժէքաւոր ատենախօսութիւն մը բրաւ.

«Ո՛վ ազատութեան ոտնվիրալ և յաւուժաւոր Հայեր։ Ո՛վ Հայ հայրենակիցներ։ Մենք չպիտի մոռնանք ձեզի։ Ո՛վ քաջարի Բանակ, դուն որ աշխատեցար և ամբիոնութեան մեծագոյն օրինակը եղար։ Ո՛վ Հայ եղբայրներ, դուք ալ խաղաղանցէք որ մեր սիրելի երկիրը, մեր տունն ու տեղը ուերակ եղած էին անմիաբանութեան երեսէն։ Բնութեան և չոնարհութեան չարախօսութիւնները խրամ մը փորած էին մեր միջեւ և արգելք եղած միութեան։ Կեանքը սիրողներ ամէն տեղ կան։ Հիմա, ալ ազատագրուած, մենք ալ պիտի քարենք դէպի իսաղաղութիւն և զարգացում։ Ով որ պիտի ընդդիմանիր մեր ընէ, ոճիր մը գործած կ'ըլլայ։ Ո՛վ արդարութեան սիրաստար Հայեր, դուք ամէնէն աւելի դառն փորձեր ունեցաք, Տէրութեան զանազան դիտութեան ի՞նչ ըլլալը տեսաք։ Ալ բաժանում չկայ, միասի՛ն ապրելու է։ Հայ և Թուրք անջատելը երկրին Աշտանաթիւն է։ Բանի մը տարիւր հազար զոհ տուինք, կը բաւէ՞ ալ։ Հայերը դարերով բարեկամ ապրած են Թուրքերու և մեծ ծառայութիւններ բրած։ Ո՛վ Հայեր, դուք հիմա երեք աշխարհամասերու մէջ ցրուած կայսրութեան մը զաւակներն էք։ Ալ «իս» «դուն» չկայ, իրարու սիրով միայն պիտի կարելանք։ Անցեալը թո՛ղ երթայ, ալ չդառնալու պայմանով։ Մեր ընթացքը պիտի ըլլայ ամէնուն հետ բարեկամ ապրիլ և սահմանադրական ներքին բարենորոգութեան մէջ։ Համբերութիւնը դիւանագիտութեան գրամանն է։ Հայե՛ր, մենք չեմ հիմա վարի գազանները պէս աշխատեցանք դիրաբ ապահովել, բայց սակէ եաքը, մեր ձայները, մեր ցաւերը երեսի. սրտին մէջ պիտի բարձրացնենք։ Արեւելեան խնդիրը լուծուած պիտի ըլլայ, եկէք միանանք, ահա մեր միութեան ձեռքը։»

Նուագ մը եաքը, բեմ հրաբերեցաւ մեծամեծ ու պերճախօս ատենախօսը Բրոֆ. Յակոբոս Ճէնիզեան, որ խօսեցաւ իր ամէնէն ազատարիչ ու անմոռանալի բեմբասօներներէն մէկը, այն գրաւիչ չնչով ու ազդեցութեամբ, որ իրեն յատուկ է։

«Ո՛վ օսմանցի մեծատաւ հայրենակիցներս, նոյն պիտի գոչեմ՝ «Կեցցէ՛ Օսմ. ազգը», այն ազգը, որուն հետ 600 տարի ուեալի ազգեր ենք։ Մեր նահատակները Թուրք նահատակներուն հետ կը ննջեն յաւիտենական քունով, օրհնելով ըլլայ իրենց յիշատակը։ Անոնք ազատութիւնը ստեղծեցին. այդ ազատութիւնը ձրի չեղաւ. արիւն թափուեցաւ անոր համար։ Գոլեսի, այս չքեղ մայրաքաղաքին փողոցները և սալայատակները արիւնով կարմիրի ներկուեցան։ Մտէ՛ք բանտերը և անոնց մութ անկիւններուն մէջ լայսի ճառագայթներ պիտի տեսնէք։ դիւցազնական ազատութեան ոգին կ'ապրի հոն։ Մինչեւ Անձեւոր օր մը չհասնեցաւ իր նկարին. գոյնը ակար կը մնար։ չէր բացատրեր իր մտքը. սրսնեղեցաւ։ Հանճարեղ յաջողմամբ մը՝ ան մը հոդ առաւ և ներքին խառնեց, խսկայն գոյները փայլեցան ճառագայթներու պէս։ Նահատակներու արիւնով թրջուած հողով մենք ալ օծենք Ազատութեան պատկերը և ան աւելի պիտի չոգշոգայ, փայլի։ Տեսէ՛ք փառաշուք Վոսֆորը, որուն նմանը չկայ։ Բայց արեւելեան խնդիրը կար, որ ամէն միտք կը վրդովէր։ Ինչ էր արեւելեան խնդիրը.— Ո՛վ պիտի ասէր Պոլիսը...։ Հիմա ալ մերն է Պոլիսը, ոչ ոք պիտի ասէ։ Վոսֆորի մէջ ծաղիկի չնեան մէկ պարլիսպը կայ, ամուր ու անառիկ։ Հաստատած է թէ անոր գործածուած չաղախին անապէն է՝ աշնչոսի ամուր ըլլալը։ Մենք ալ տրիչ չապ

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՅԻՆ

ՆՈՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Կայս. կառավարութեան բարձր հովանին տակ ապաստանող գաղթականներու զանազան ծախքին համար Երկրագործական Պանքային կողմէ կազմակերպուած վիճակահանութիւնը այսուհետեւ ամէն ամսոյ սկիզբը պիտի կատարուի։ Պարգեւ չչահող տոմսակները ամբողջ տարի մը պիտի կրնան մասնակցիլ վիճակահանութեանց։ Ամբողջ տոմսակներու արժէքին հարիւրին սահմանուած պարգեւներու և ամորթիներու դիմաց յայտնուցուի։ Ուստի այն վիճակահանութիւնը հանրօգուտ կերպով բարեփոխուած է։ Նոր կազմակերպութեամբ տոմսակներուն թիւը պիտի ըլլայ 250,000, և առնչմէ 62,500 թիւ պարգեւ ու ամորթի պիտի շահին։ Ինչպէս կ'երեւի տարեւ հրատարակուած յայտագրէն, մեծ պարգեւը 12,000 ոսկի է, և անկէ զատ՝ երկու, երեք, չորս, հինգ և վեց հազար ոսկիի պատասխանաւոր պարգեւներ ալ կան։ Տոմսակները զանազան տարբերութիւններ ունին։ Ամբողջ, կէս, մէկ քառորդ և մէկ ութերորդ։ Ամբողջ տոմսակին գին նշանակուած է երկու օսմ. ոսկի, կէսին՝ մէկ օսմ. ոսկի, քառորդին՝ կէս օսմ. ոսկի և մէկ ութերորդին՝ մէկ քառորդ օսմ. ոսկի։ Տոմսակ գնողներուն դիւրութիւն մը ըլլալու համար՝ կէս, քառորդ և մէկ ութերորդ տոմսակներուն մէկ մասը չորս Թիրամի յատուկ երեքական կարի բաժնուած է։ Միւսներ կատարելապէս տոմսակները՝ մէկ-միւսին 19 դրուշի հաշուով՝ կէս տոմսակներուն գինը 12 դրուշ է, մէկ քառորդինը՝ 36 դրուշ, իսկ մէկ ութերորդինը՝ 18 դրուշ։ Երկրագործական Պանքայի կեդրոնատեղիին և կամաւորներուն մասնաճիւղերն սեռ-քաշակ տոմսակ գնողներուն հեռաւոր գեղերը պիտի ըլլան։ Մէկ անգամէն 10 ոսկիի տոմսակ գնողներուն՝ %ին 7. մէկ տարուան մասնակցիլ ցանկացողներուն՝ 1001 ոսկիի տոմսակ գնողներուն %ին 8, 2001 ոսկիի տոմսակ գնողներուն՝ %ին 9. 3001 ոսկիի տոմսակ գնողներուն՝ %ին 10ը, և 10,001 ոսկիի տոմսակ գնողներուն՝ %ին 12. առաջին Թիրաժը պիտի կատարուի 1324 մարտ 1ին, Հանրօգուտ Շինութեանց նախարարութեան պաշտօնական մէջ, ի ներկայութեան Պանքայի Վարչական Խորհուրդի անդամներուն, հաշուակալին և եմմական, հաշուակալութեանց Ատենապետին և Օսմ. Կայս. Պանքայի կողմէ կազմուած պաշտօնեաներէ կազմուած մասնաւոր մարմնոյ մը։

1324 տարուան յատուկ Երկրագործական Պանքային վիճակահանութեան յայտագիրը

Ա. Թիրաժ (Մարտի սկիզբը)			Բ. Թիրաժ (Ապրիլի սկիզբը)			Գ. Թիրաժ (Մայիսի սկիզբը)		
Հատ	Ոսկին 100էն	Հմգ.մար.	Հատ	Ոսկին 100էն	Հմգ.մար.	Հատ	Ոսկին 100էն	Հմգ.մար.
1	600000	600000	1	300000	300000	1	300000	300000
1	200000	200000	1	100000	100000	1	100000	100000
1	100000	100000	3	40000	120000	3	40000	120000
2	40000	80000	5	20000	100000	5	20000	100000
5	20000	100000	15	10000	150000	15	10000	150000
15	10000	150000	50	4000	200000	50	4000	200000
50	4000	200000	275	400	110000	275	400	110000
275	400	110000	3150	200	630000	3150	200	630000
3150	200	630000	—		—	—		—
—		—	3500		1710000	3500		1710000
3500		2170000						

Դ. Թիրաժ (Յունիսի սկիզբը)			Ե. Թիրաժ (Յուլիսի սկիզբը)			Զ. Թիրաժ (Օգոստոսի սկիզբը)		
Հատ	Ոսկին 100էն	Հմգ.մար.	Հատ	Ոսկին 100էն	Հմգ.մար.	Հատ	Ոսկին 100էն	Հմգ.մար.
1	300000	300000	1	300000	300000	1	400000	400000
1	100000	100000	1	100000	100000	1	100000	100000
3	40000	120000	3	40000	120000	3	40000	120000
5	20000	100000	5	20000	100000	5	20000	100000
15	10000	150000	15	10000	150000	15	10000	150000
50	4000	200000	50	4000	200000	50	4000	200000
275	400	110000	275	400	110000	275	400	110000
3150	200	630000	3150	200	630000	3150	200	630000
—		—	—		—	—		—
3500		1710000	3500		1710000	3500		1810000

Է. Թիրաժ (Սեպտ.ի սկիզբը)			Ը. Թիրաժ (Հոկտեմբ.ի սկիզբը)			Թ. Թիրաժ (Նոյեմբերի սկիզբը)		
Հատ	Ոսկին 100էն	Հմգ.մար.	Հատ	Ոսկին 100էն	Հմգ.մար.	Հատ	Ոսկին 100էն	Հմգ.մար.
1	400000	400000	1	400000	400000	1	400000	400000
1	100000	100000	1	100000	100000	1	100000	100000
3	40000	120000	3	40000	120000	3	40000	120000
5	20000	100000	5	20000	100000	5	20000	100000
15	10000	150000	15	10000	150000	15	10000	150000
50	4000	200000	50	4000	200000	50	4000	200000
275	400	110000	275	400	110000	275	400	110000
3150	200	630000	3150	200	630000	3150	200	630000
—		—	—		—	—		—
3500		1810000	3500		1810000	3500		1810000

Ժ. Թիրաժ (Դեկտ.ի սկիզբը)			ԺԱ. Թիրաժ (Յունվ.ի սկիզբը)			ԺԲ. Թիրաժ (Փետրվ.ի սկիզբը)		
Հատ	Ոսկին 100էն	Հմգ.մար.	Հատ	Ոսկին 100էն	Հմգ.մար.	Հատ	Ոսկին 100էն	Հմգ.մար.
1	500000	500000	1	600000	600000	1	1200000	1200000
1	200000	200000	1	200000	200000	1	500000	500000
1	100000	100000	1	100000	100000	1	400000	400000
2	40000	80000	2	40000	80000	1	300000	300000
5	20000	100000	5	20000	100000	1	200000	200000
15	10000	150000	15	10000	150000	10	100000	1000000
50	4000	200000	50	4000	200000	20	40000	800000
275	400	110000	275	400	110000	65	20000	1300000
3150	200	630000	3150	200	630000	300	10000	3000000
—		—	—		—	750	4000	3000000
3500		2070000	3500		2170000	1250	800	1000000
						21600	200	4320000
						—		—
						24000		17020000

Ա Ս Ա Ց Թ

	Ոսկին 100էն
Ներքանչիւրը երկու օսմ. ոսկի արժէքով շրջաբերութեան հանուած երկու հարիւր յիսուն հազար տոմսակներուն փոխարժէքը	50,000,000
	50,000,000

Դ Ա Հ Ս Ք

	Ոսկին 100էն
Շահող թիւերուն համար տրուելիք հարիւրին 75ը	37,510,000
Գաղթականներու ցանմանաժողովին պատկանած հարիւրին 17ը	8,500,000
Պէյկէր և փարչութեան ծախքերուն փոխարժէքը եղող հարիւրին 8ը	3,990,000
	50,000,000

ՍԻՆԿԷՐ

ԿԱՑՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ ՀԱՑԹԱՑԹԻՉ

THE SINGER MANUFACTURING Cie.

Սինկէրի կարի մեքենաները դուռ մնալ. պղպջաձեւ չինուած ըլլալով, իրենց առկունութեամբ այնքան գնահատուած են, որ ալլարէին ամէն կողմը տարածուած են և բոլոր ընտանիքները, դերձակներն ու կօշկակարները լաւ Սինկէրի մեքենայ ունեցած են գործածելու։ Սինկէր Ընկերութիւնը ցարդ 490է աւելի պատուոյ վկայական և չգաղտամ տուցած է բոլոր ցուցանմանդէսներէն։

Մասնաճիւղեր ամենուրեք Թուրքիոյ մէջ։

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին միմիայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատուներուն մէջ։

Բերա) 1. Մեծ փողոց, Պօն Մարշէ գիմաց թիւ 343 և 343 կրկին։
) 2. » » Կալաթա Սերայի դիմաց։
Կալաթա) 1. Սինկէր խան Թիւնէլի եռաբ։
) 2. Թոմվայի կայարանին դիմաց։
Պէյօղլու) 1. Սուլթան Համամ թիւ 2։
) 2. Սուլթան Հայրանիա, Թրամվայի կայարանին դիմաց թիւ 13։
Սկիւտար) Զարլը Պօյը, թիւ 120։

Դասերը և նարգարեթիւնները ձրի։ Սինկէր Ընկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, թիւ 343 և 343 կրկին, Սարգիս պէյ Տիւզ Օղլուի տունը։ 16 50—43

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻՆ

ժամանակացոյց կոխմբ.երու երթկեան.

1908 մարտ 1 (Ն. Տ.) կիրակի օրէն սկսեալ

ԳՈՆԻԱ — ԷՐԷՑԼԻ — ԶՈՒԼԿՈՒՐԼՈՒԻ ԳԻԾ

Կայարան	ԵՐԹ Կոխմբ. 622 Ապր. եւ Ճմբ. Ուրբ.	
Գոնիա	մկն.	11 —
Գաչին խան		11 31
Զումբա		12 15
Արքզ Էօրէն		12 43
Մանտասուն		1 22
Գաբաման	ժմն.	1 43
	մկն.	1 58
Սիսրօվա		2 24
Այբանճը-Տէրպէնտ		4 14
Ալաճա		4 50
	ժմն.	4 15
Էրէյլի	մկն.	4 45
Զուլկուրլու	երեկուն ժմն.	5 —

Կայարան	ԴԱՐՁ Կոխմբ. 621 Ապր. եւ Ճմբ. երեկուն	
Զուլկուրլու	մկն.	5 20
	ժմն.	5 38
Էրէյլի	մկն.	7 20
Ալաճա		7 47
Այբանճա-Տէրպէնտ		8 33
Սիսրօվա		9 11
	ժմն.	9 32
Գաբաման	մկն.	9 55
Մանտասուն		10 24
Արքզ Էօրէն		10 57
Զումբա		11 30
Գաչին խան		12 06
Գոնիա	երեկուն ժմն.	12 35

50—2

ՌԱՌԱՍԻՈՆ ՏԱՐԻՆԵՐԷ Ի ՎԵՐ ՃԱՆՉՑՈՒԱԾ Է

Միլքմէյտ Պրէնտ Սուիս Միլքը

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՍՆՈՒՆԴՆ Է

Ամեն անոճի որ գործածած են այս կաթը՝ կ'ընդունին որ

ՄԻԼՔՄԷՅՏ ՊՐԷՆԴ ՍՈՒԻՍ ՄԻԼՔԸ

ԼՈՒԱԾՈՑՆ Է ՏՂՈՑ ՀԱՄԱՐ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐԻ ՀԱՄԱՐ ԵՒ ԱՄԷՆՈՒՆ ԹԱՂ. ՕԳՏԱԿԱՐ 50—14

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

11,000,000 օսմ. ոսկի կամ 250,000,000 Քրանք դրամագլուխով

ԿԵՆԴՐՈՆԱՏԵՂԻ՝ Ղալաթիա
ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ՝ Գալիս, Եէնի Ճամի
ՄԱՆՆԱՏԷՒՂ՝ Բերա, Շիտակ Ճամբան թ. 247

ԳԼԽԱՒՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԼՈՆՏՈՆԻ ԵՒ ԲԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

Աւանլիա, Ատանա, Այտըն, Աֆիոն-Գարահիսար, Հալէպ, Ադէքսանդրիա, Իսիրնէ, Էսկիշիր, Պաղտատ, Պասրա, Պէյրութ, Պրուսա, Դամասկոս, Դարտէմոնի, Դավալա, Տէպէ Աղաճ, Իսկէնտէրուն, Երուսաղէմ, Դամասկոս, Գոնիա, Լառնակա, Լիմասոլ, Դահրէ, Մէրսին, Միտիլլի, Մանսուրը, Նիքոսիա, Ուշակ, Բոր-Սախտ, Սելանիկ, Սամսուն, Սըվազ, Իզմիր, Տրապիզոն, Սուրիական Տրիպոլիս եւ Սիդոն։

Որոշուած պայմանաժամով կամ ընթացիկ հաշուով (գօնիթ-գուրան) փոխառութիւն կ'ընէ, արժէթուղթեր կամ փոխանակագիրներ (բոլէցա) պահեստ առնելով։

Փոխանակագիրներ կը դեղչէ։ Թուրքիոյ և օտար երկիրներու գլխաւոր քաղաքներուն վրայ փոխանակագիրներ, չէքեր, վարկագիրներ ու հեռագրական օրինակներ կուտայ։

Ընթացիկ հաշիւներ կը բանայ, արժէթուղթեր եւ արժէքաւոր առարկաներ կ'ընդունի ու կը պահէ։

Թուրքիոյ եւ պատասխանմանի մէջ կրօնքներ եւ փոխանակագիրներ կը գանձէ, ապահովական հրամաններ կը գործադրէ, զանազան տեսակ դրամներ կը փոխէ, կ'առնէ ու կը ծախէ։

Օսմ. Կայս. Պանքան իբր ասանդ կ'ընդունի, պահպանման փոքր վարձքի մը փոխարէն, ամէն տեսակ արժէթուղթեր, օսմանեան կամ օտար, անուանական կամ կրողին։ Արժէթուղթերը կը պահուին Զէյթունա արկղամուրեաց մէջ հատուածուած մասնաւորապէս շինուած նեղուղներու մէջ (պէճինով եւ մեքենայով ամրացուած), որոնք կատարեալ ապահովութիւն կ'ընծայեն։ Ընդունարար մը կը դնուի, որուն մէջ նշանակուած են վիճակահանութեանց մէջ եղած թիւերը։

Օսմ. Կայս. Պանքան պաշտօնապէս կը գանձէ, առանց միջնորդչէքի, ասանդ առուած արժէթուղթերուն կարօնները, Կ. Պոլսոյ մէջ վճարելի։ Արտասահմանի մէջ գանձելի կարօններուն համար չափաւոր միջնորդչէք մը կ'առնուի եւ օրէնքն փոխանակագինին համաձայն։ Անոր տիրոջ հաշուոյն կ'անցուի պայմանաժամի կամ գանձումի օրուան փոխանակագինով։

Ժամանակին գանձելու համար՝ ասանդ տրուած արժէթուղթերուն կարօնները պայմանաժամէն 20 օր առաջ կը կտրուին։

Օսմ. Կայս. Պանքան իբր ասանդ արժէթուղթեր կ'ընդունի նաեւ իր արտասահմանի գործակալութեանց մէջ՝ Լոնտոն եւ Բարիզ, իր գլխաւոր մասնաճիւղերուն մէջ՝ Ադէքսանդրիա, Գահիրէ, Իզմիր, Պէյրութ, Եւայլն, ինչպէս նաեւ իր գլխաւոր թղթակիցներուն մօտ՝ Աթէնք, Պերլին, Պրիւքսէլ, Հռոմ, Վիէննա, Եւայլն։ Տակաւներու արդիւնքը ասանդատուին արտամարդութեան տակ դրուած է. կամ իր հաշուոյն անցուած, Կ. Պոլսոյ մէջ։ Այն յանձնարարները, որոնց արժէթուղթերը ի պահ դրուած են, կրնան իրենց խնդրանքին վրայ, դան տուած տեղերէն առնել կամ իրենց հաշուէն ղրկել տալ։

Օսմ. Կայս. Պանքան կը կատարէ տարբեր հրամաններ մեր եւ օտար հրապարակներու վրայ. գնում եւ վաճառում կը կատարէ կանխիկ կամ պայմանաժամով։ Հանրութեան տրամադրութեան տակ կը դնէ, օրուան գնով, կաթսը արժէթուղթեր, ինչպէս Բումէլիի երկաթուղիի, Եգիպտական Քրէյտ Ֆոնտիէի Սունատատնի ազգ. Պանքային պարտատոմսերը, Օսմ. Ապահովագրական Ընկերութեան, եւայլնի բաժնեթուղթերը։ Անմիջական կերպով յանձնելի են այս արժէթուղթերը։

Օսմ. Կայս. Պանքան կը ստանձնէ արժէթուղթերու վրայ ամէն գործառնութիւններ. փոխանակում, կարօններու նորոգում, եւն., մասնաւոր սակագնի մը համաձայն։ Օսմանեան եւ օտար արժէթուղթերու վրայ փոխառութիւն կ'ընէ հաշուընթացով և չատ է փաւոր պայմաններով։ Իրենց պայմանաժամէն առաջ կը գեղչէ կաթսի մը օսմանեան եւ օտար արժէթուղթերու կարօններ։ Իր մասնակներուն մէջ գտնուած արժէթուղթերուն կարօնները կը վճարէ, առանց միջնորդչէքի, ինչպէս 4% Օսմ. փոխառութեան պարտատոմսերու, 1901-1905ի 4% Օսմ. փոխառութեան պարտատոմսերուն եւ Քիոսը նաւահանգստին 6% փոխառութեան պարտատոմսերուն կրօնները։

Օսմ. Կայս. Պանքան բաժին մը հաստատած է Սակարանի արժէթուղթերուն վրայ տեղեկութիւններ տալու, անոնք Սակարանիմէջ ընդունուած ըլլան կամ ոչ։ Այս տեղեկութիւնները ձրի կը տրուին։

Օսմ. Կայս. Պանքան կ'երաշխաւորէ ընդդէմ հարիւրին հարիւր վճարելէ առաջ եկած կորուստը, վիճակահանութեան միջոցաւ, այսինքն վճարման գինով։ Ապահովութեան սակը, որ փոփոխական է, կը հաղորդուի ուզողին։ 50—26

ՕՍՄ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ

ԸՆԴՀ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԵԱԼ՝ ՎԵՀ. ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ

1892 Օգոստ. 2/14 եւ 1320 Սեպտեմբեր 20 թուականներ Ֆերմանով

Դիմել Ընկերութեան կեդր. գրասենեակը, Ղալաթիա, Նազլը խան, Հէզարֆէն փողոց, թիւ 14, Բօօրէրաթիվ վաճառատան դիմաց, կամ հետեւեալ հասցէներուն

Գալիա, մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Եէնի Ճամիի հրապարակ.
Գալիա, Մ. Ի. Սառաֆ, Շէյխ իւլ Իսլամ խան, Պահէճ Գաբու թիւ 10։
Գալիա, Ապաթ պէյ եւ Ընկ., Վէղնէֆէյլեր փողոց։
Գալիա, Գ. Ս. Այմէլէզլու, Էմին-Էմնիւ, Պահչէ Գաբու, Իզմիր փողոց։
Գալաթիա, Գարագիւլ, Ալեքսանդր Անաստասիադիսի հրապարակի։
Գալաթիա, Մ. Ա. Ենդրիա, Մուսա Հասանէֆ։
Գալաթիա, Նազլը խան, Հէզարֆէն փողոց, թիւ 14, Բօօրէրաթիվ վաճառատան դիմաց, կամ հետեւեալ հասցէներուն
Գալաթիա, Մ. Ա. Տէմորքէ։
Բերա, Մասնաճիւղ Օսմ. Կայս. Պանքայի Մեծ Փողոց
Շիշլի, Մ. Է. Ռոսի, Գէօյթ-քաղէ հասարէ, թիւ 137։
Ղալաթիա, Մ. Ա. Բիրհանց, թիւ 12, Թիւնէլ խան։
Մեծ Կղզի. Բէսալ էֆ.։
Մաքրիգիւղ, Մ. Ա. Անկելիաէս, կայսրանի հրապարակի։
Սան Սթէֆանօ, Բէյէհան էֆ.։

17 Գործակալութիւնք Օսմ. գլխաւոր քաղաքաց մէջ։

ԱՆԱՏՈԼԻԻ ՕՍՄ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երեւեկուրիւն կառախումբերու 1908 մայիս 1 (Ն.Տ.) ուրբաթ օրեն սկսեալ

ԷՍԿԻ ՇԷՀԻՐ - ԳՈՆԻԱ

ԵՐԹ Դարձ. 222 Ժամ Բր. Ժ. Վ.	ԿԱՅԱՐԱՆ		ԴԱՐՁ Կարգ. 221 Խառն Իրկ. Ժ. Վ.
10 20	մմն.	Էսկի Շէհիր	ժմն. 1 32
11 02	»	Կէօքսէ Քէսրէ	մկն. 12 52
12 —	»	Սապանճը Բունար	» 12 10
12 59	»	Սլաեունա	» 11 12
1 41	»	Զէքիւրլէր	» 10 23
2 40	»	Տէօյլէ	» 9 35
3 09	»	Իհսանիյէ	» 8 50
3 34	»	Համամ	» 8 24
3 44	»	Կալիրկէօյ Համամ	» 8 14
4 11	ժմն.	Աֆ. Դարա Հիսար	մկն. 7 43
4 31	մկն.	Աֆ. Դարա Հիսար	ժմն. 7 23
5 11	»	Պէօյիւք Զօպանլար	» 6 50
6 06	»	Զայ	» 6 03
6 51	»	Իսհագլու	» 5 10
7 15	»	Եասիսան	» 4 45
7 46	»	Ագ Չէհիր	» 4 23
8 18	»	Ազարի քէօյ	» 3 43
9 —	»	Զավուշճը քէօյ	» 3 05
9 38	»	Իլկին	» 2 33
10 25	»	Գասրը-Խանը	» 1 39
11 20	»	Սէրայ-Իսի	» 12 57
11 52	»	Մէյտան	» 12 17
12 52	»	Բունար-Պաշը	» 11 12
1 30	ժմն.	Գոնիա	մկն. 10 30
Իրկ.			Առտ.

ԷՍԿԻ ՇԷՀԻՐ - ԷՆԿԻՒՐԻ

ԵՐԹ Կարգ. 122 Խառն Առ. Ժ. Վ.	ԿԱՅԱՐԱՆ		ԴԱՐՁ Կարգ. 121 Խառն Իրկ. Ժ. Վ.
12 —	մմն.	Էսկի Շէհիր	ժմն. 10 —
12 44	»	Ագ Բունար	մկն. 9 18
1 24	»	Սլբիւ Քէօյ	» 8 46
2 4	»	Պէյլիք Ախուր	» 7 58
3 9	»	Սարիքէօյ	» 7 1
3 58	»	Պիլէր	» 6 4
4 35	»	Սասիլէր	» 5 27
5 9	»	Պէյլիք Քէօփրիւ	» 5 —
6 3	»	Բօլաթլի	» 4 16
7 21	»	Մալի Քէօյ	» 2 49
8 15	»	Սէնճան Քէօյ	» 1 47
9 —	ժմն.	Էնկիւրիւ	մկն. 1 —
Իրկ.			Առտ.

ՀԱՄԻՏԻԼ - ԱՏԱԲԱԶԱՐ

ԵՐԹ Կարգ. 426 Խառն Իրկ. Ժ. Վ.	ԿԱՅԱՐԱՆ		ԴԱՐՁ Կարգ. 425 Խառն Առ. Ժ. Վ.
6 26	մմն.	Համիտիէ	ժմն. 4 44
6 44	ժմն.	Առա-Բազար	մկն. 4 26

ԱԼԱՇԵՒՆՏ - ՔԷՕԹԱՀԻԱ

ԵՐԹ Կարգ.	Կ. 322 Խառ. Առ. Ժ. Վ.	324 Խառ. Իր. Ժ. Վ.
Ալաշեւնտ	մկն.	1 05	11 15
Քէօթահիա	ժմն.	1 25	11 35

ԵՐԹ Կարգ.	Կ. 321 Խառ. Առ. Ժ. Վ.	323 Խառ. Իր. Ժ. Վ.
Քէօթահիա	մկն.	12 10	10 15
Ալաշեւնտ	ժմն.	12 30	10 35

ՀԱՅՏԱՐ ՓԱՇԱ — ԷՍԿԻՇԷՀԻՐ

ԵՐԹ Կարգ. Թ. 44 Խառ. Ժ. Վ.	Թ. 46 Խառ. Ժ. Վ.		Կ. Ա. Ց Ա. Ր Ա. Ն		Կարգ. Թ. 41 Խառ. Ժ. Վ.	Թ. 43 Խառ. Ժ. Վ.
առ. 11 —	իր. 7 58	մկն.	Քարաքէօյ Կամարլը	ժմն.	3 54	առ. 11 55 իր.
11 20	8 18	ժմն.	Հայտար Փաշա	մկն.	3 34	11 35
11 50	8 30	մկն.	» »	ժմն.	3 24	11 25
1 —	9 38	ժմն.	Բէյնիք	մկն.	2 13	10 07
1 16	9 52	մկն.	»	ժմն.	2 —	9 52
1 38	10 17	»	Թուզլա	մկն.	1 40	9 30
2 03	10 42	»	Կէյպզէ	»	1 18	9 09
2 27	11 04	»	Տիլ Իսքէլէսի	»	12 48	8 35
2 39	11 15	»	Թավշանճիլ	»	12 34	8 24
3 —	11 36	»	Հէրէքէ	»	12 23	8 12
3 21	11 56	»	Եարիմճա	»	11 56	7 43
3 35	12 09	»	Թիւթիւն Զիգիլիք	»	11 44	7 30
3 47	12 23	»	Տէրինճէ	»	11 33	7 19
4 02	12 37	ժմն.	Իզմիթ	մկն.	11 15	7 03
4 27		մկն.	»	ժմն.		6 38
5 01		»	Պէօյիւք Տէրպէնտ	մկն.		6 02
5 34		»	Սապանճա	»		5 32
6 01		»	Համիտիէ	»		5 14
6 48		»	Կէյվէ	»		4 18
7 14		»	Սաք Հիսար	»		3 52
7 49		»	Մէքէճէ	»		3 23
8 19		»	Լէիֆքէ	»		2 49
8 57		»	Վէզիր Խան	»		2 11
9 40		ժմն.	Պիլէճիկ	մկն.		1 30
9 55		մկն.	»	ժմն.		1 20
11 05		»	Քարաքէօյ	մկն.		12 30
11 49		»	ՊօզԵիւք	»		11 54
12 42		»	Իսն Լօնիւ	»		11 17
1 09		»	Զուքուր Հիսար	»		10 44
իր. 1 44		ժմն.	Էսկի Շէհիր	»		10 05 առ.

ԹՈՄԱՍ ՈՒԻԼՍԸՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈՓԵՆԱՒԷ

Ընդմէջ Հըլի, Կ. Պոլսոյ եւ Օսեսայի

Նաւամբ	Թոնս	Նաւամբ	Թոնս	Նաւամբ	Թոնս	Նաւամբ	Թոնս
Աղամոս	1069	Տիրա	4311	Հիսարլիք	1531	Մարթելլա	3709	Սարֆա	1119
Ալէքթ	3607	Տամինա	938	Հինտու	3720	Միքլաս	3557	Տիբրիս	1735
Անէլլա	1541	Տուրա	2383	Հորթիքա	1600	Մէլս	1057	Սիլվիա	119
Աթիսաքս	2277	Տրաքս	1713	Հուսմանդ	595	Մանդելլա		Սիլիա	1203
Պատոնս	1822	Տինամս	504	Իսիս	2354	Մուրիլլ	3419	Թասոս	1328
Պորտոքնս	1264	Էպգա	3464	Իտանս	5540	Նէքս	1933	Բ. Ուիլսոն	1546
Պէքիմալ	4481	Էլսուքաս	1520	Ճիլնս	1080	Օսիս	4100	Թաքիս	3337
Դէլրս	1371	Էրսաքս	1841	Քիլս	1058	Ոնքիսոյիս	4036	Թալես	1470
Գալիքս	1837	Ֆիս	954	Քուլբինս	2307	Օրլանս	1535	Օլրպիս	242
Գաբէս	1244	Ֆիլանս	1828	Քանիս	1700	Բալէրմ	1637	Վասաքս	1914
Գաղս	1094	Ֆլամինիգ	349	Լէս	1053	Բալ	510	Վալ	1589
Զիքսիս	2729	Ֆրանչիսքս	1582	Լէբանիս	2272	Բրիսէս	3339	Վալիսուրիս	259
Սուէքս	1831	Հալիէս	3060	Լիվերնս	1648	Բինսլս	1558	Եէս	1350
Գալոքսս	4235	Կիլանս	1148	Լոքնս	3191	Բալ	1613	Զեր	1230
Գանիս	2905	Կոզ	1011	Մարսիս	724	Բոնիս	1789	Թոս	
Գաբաս	895	Կրանս	1695	Մարկնիս	1273	Բազարիս	136	Մարս	

Ընդհանուր վաճառքով Հալէն հոս հասած են.

Թոմիս չոգենաւը, նաւապետ Ֆարն։

Այնիքս չոգենաւը, նաւապետ Հիք։

Ընդհանուր վաճառքով Հալէն հոս կը ուղարկուին.

Միքասս չոգենաւը, նաւապետ Թորր, օգոստ. 27ին։

Դիմել Գործակալներուն՝ Ֆ. ՀԻԼՏ ԷՆԴ ՍՈՆՍ
Թիւ. 22—24, Գիւլիւք Մէյլէք խան, Ղալաթիա 10 50—18

ՕՍՄ. ՀԱՆՐ. ԳԱՐՏԻՔ-ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Ա.ՀՊ.— Թէմպէքիի Բրիսորիթ 4% օսմ. փոխառութեան պարտատոմսերէն ունեցողներէն կը ծանուցուի թէ 1908 օգոստոս 1/14էն սկսեալ, պայմանաժամը այդ թուականին առարող թիւ 31 կրօնքին և յուլիս 1/14ի վերջին վիճակահանութեան մէջ ամրթի շահած պարտատոմսերուն վճարումը պիտի կատարուի Օսմ. Կայս. Պանքայի Դպրոցական Կեդրոնատեղիին։ Այդ կարօնները և արժէթուղթերուն փոխարէն, որոնց պէտք է ընկերանան պարտաթուղթեր, տեղերուն պիտի յանձնուի ընկալագիր մը, որ իր ստացութեան 10 օր յետոյ վճարման համար պէտք է ներկայացուի Օսմ. Կայս. Պանքայի Կեդր. մասուքը, Ղալաթիա։

Կ. Պոլիս, 1/14 օգոստոս 10—7

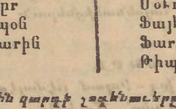

ՇՈՓԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԻԼԻԱՅԻ ԵՒ ՀԱՅ.

Ն. ԲԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ.

ՍԳԱՍՈՒԱԾ ՇՈՓԵՆԱՒԵՐ

Օգոստ. 18ին, Փօճի, Մարսիլիայէն
Օգոստ